

Justitie

SEC

Tijdschrift over samenleving en criminaliteitspreventie • oktober 2003 • 17e jaargang • nummer 5

Drugs & drang

Misdaad in de VS

**Alcoholgebruik
& criminaliteit**

Den Haag wint Roethofprijs

XTC-smokkelaars

Vaders in de cel

**Effecten van
cameratoezicht**

Digitale misdaad

PIONIER
REK DIE LIJN

03/100

Inhoud

3 SEC-snippers

5 Hein Roethofprijs

Het project *Trek* die Lijn van het Haagse Platform voor Veiligheid in Escamp heeft de Hein Roethofprijs 2003 gewonnen.

7 Crimi-trends

Ook in 2002 heeft de sinds 1994 dalende trend in de vermogens- en geweldscriminaliteit in de VS zich onverminderd voortgezet. De misdaadcijfers hebben het laagste niveau bereikt sinds de start van de *National Crime Victimization Survey* in 1973.

10 XTC-smokkelaars

Een groot deel van alle XTC die wereldwijd in beslag wordt genomen, is afkomstig uit Nederland. In een poging het tij te keren, wil het kabinet de pakkans verhogen en meer aandacht besteden aan preventie, waaronder voorlichting aan potentiële koeriers over de risico's die zij lopen.

13 Effecten van camera's

Cameratoezicht heeft soms effect en soms niet. Een mogelijke verklaring voor dit verschil is dat de evaluaties op verschillende manieren uitgevoerd zijn. Hoogste tijd voor een evaluatie van de evaluaties.

Foto: Marcel van den Bergh, Hollandse Hoogte

17 Vaders in de cel

Kinderen van een gedetineerde vader lopen een groter risico om psychosociale problemen te krijgen en agressief en crimineel gedrag te ontwikkelen. Dit blijkt uit een afstudeeronderzoek in het kader van de studie Psychologie.

20 Alcohol en geweld

Volgens de *British Crime Survey 2000* vonden er in 1999 bijna 1,2 miljoen geweldsdelicten onder invloed van alcohol plaats. Dat is ongeveer 40% van de totale geweldscriminaliteit.

23 Drugs & drang

Uit de evaluatie van de drangvariant van de Strafrechtelijke Opvang Verslaafden blijkt dat de verslaafden na deelname duidelijk in een betere situatie verkeren dan voorafgaand aan hun deelname.

27 SECurity Check

Verdeeldheid onder de lezers van *SEC* over de stelling dat een landelijk meldpunt voor agressief rijgedrag kan leiden tot meer veiligheid in het verkeer.

Foto: Flip Franssen, Hollandse Hoogte

28 Bedrijfsleven

Met de opmars van digitale producten en digitale dienstverlening neemt het risico van oneigenlijk en/of onrechtmatig gebruik toe. Digitaal researcheren moet dit tegengaan, maar heeft nog geen wettelijke status.

30 Buitenlandse bladen

31 Recente publicaties

32 SECondant

Tekening SECondant: Frits Jansen

Foto voorpagina: Auke Pluim

SEC-snippers

Amsterdam geeft fietsendieven geen kans

Op 17 september is in bioscoop Pathé Tuschinski in Amsterdam het startsein gegeven voor de hoofdstedelijke voorlichtingscampagne 'Geef fietsendieven geen kans'.

Jaarlijks worden er in Amsterdam tienduizenden fietsen gestolen. De cijfers lopen uiteen van 80.000 (schatting politie) tot 150.000 (schatting onderzoeksbureau O+S). De aanpak van fietsdiefstal omvat een breed scala aan maatregelen. Belangrijk is dat alle partijen – gemeente, politie, justitie, fietsfabrikanten en fietswinkels – hun schouders eronder zetten. Inmiddels heeft justitie de strafmaat voor veelplegers verhoogd. Op *hotspots* als het BG-terrein en het Centraal Station is verscherpt toezicht. De politie voert regelmatig controles uit, plaatst lokfietsen om dieven en helers te vangen en houdt graveeracties in de stadsdelen. De gemeente heeft het aantal bewaakte stallingen uitgebreid. Bovendien worden mobiele bewaakte stallingen ingezet tijdens evenementen als Koninginnedag en de Uitmarkt. Intussen buigt de fietsbranche zich over de invoering van een gedragscode. Communicatie met de burger gebeurt via de website www.fietsendiefstal.nl en nu dus ook via een tv-spotje

Foto: Klaas Fopma, Hollandse Hoogte

dat op 17 september zijn première beleefde. De boodschap aan de burger is zevenvoudig:

- Laat de fiets registreren.
- Gebruik altijd minstens twee goede, verschillende fietsslotsen.
- Gebruik door ART goedgekeurde fietsslotsen en doe het slot altijd door het frame en het voorwiel van de fiets.
- Veranker de fiets stevig aan de 'vaste wereld', bij voorkeur een goedgekeurd fietsenrek of een bewaakte Locker-stalling.
- Bel 112 als je een fietsendief aan het werk ziet.

- Doe altijd aangifte van fietsdiefstal, bel 0900 - 88 44.
- Koop nooit een gestolen fiets op straat. Hierop staat een boete van 160 euro.

Op de website www.fietsendiefstal.nl kunnen gedupeerden zien of hun gestolen fiets teruggevonden is. Als de fiets boven water is gekomen, wordt deze gratis terugbezorgd bij de rechtmatige eigenaar. Als er echter geen aangifte is gedaan, kost deze dienstverlening tien euro.

Preventiewetenschap

Het Jill Dando Institute of Crime Science organiseert op 24 en 25 november een conferentie in Londen over de wijze waarop de wetenschap kan bijdragen aan het voorkomen en bestrijden van criminaliteit.

Aan de orde komen onder meer autocriminaliteit, inbraken, vandalisme, geweld op straat, georganiseerde criminaliteit en identificatie van veelplegers. Voor meer informatie en aanmelding: www.jdi.ucl.ac.uk.

Preventiesite voor burgers

Het Britse instituut Crime Concern heeft een nieuwe website geopend waarop burgers stapsgewijs kunnen lezen wat ze kunnen ondernemen om criminaliteit te voorkomen.

De website www.safer-community.net is bedoeld om burgers actiever te maken bij het oplossen van de criminaliteitsproblemen in hun eigen buurt. De site is erg gebruiksvriendelijk en ontdaan van vakjargon.

Inspiratiebron voor sociale veiligheid

In opdracht van het Programmabureau Veilig van Rotterdam heeft het bureau Início een handboek over (sociale) veiligheid opgesteld, dat gebaseerd is op de ervaringen met een grootscheepse herstructurering in de deelgemeente Hoogvliet.

Het *Handboek voor de (sociale) veiligheid bij herstructurering van wijken* beoogt blijkens de ondertitel een inspiratiebron te zijn om op een actieve manier met sociale veiligheid om te gaan. Op basis van literatuur, inter-

views, de leefbaarheidsmonitor en schouwrondes is een reeks van praktische maatregelen geformuleerd waarmee sociale veiligheid een plaats krijgt tijdens de herstructurering van een wijk. Het boekje is met name bedoeld voor projectleiders en kan behalve voorafgaand aan de wijkvernieuwing ook achteraf dienen als evaluatie-instrument. Voor meer informatie: Programmabureau Veilig, e-mail pbv@bsd.rotterdam.nl, of Início, telefoon 010 - 221 00 00.

Vakbeurs toegang en controle

De vakbeurs Toegang & Controle, die oorspronkelijk van 7 t/m 9 oktober in 's-Hertogenbosch gehouden zou worden (zie SEC nummer 3, 2003), is verschoven naar 14 t/m 17 januari 2004.

De vakbeurs voor identificatie, registratie, detectie, alarm en toegangscontrole wordt gecombineerd met de vakbeurs Facilitair, die gericht is op het beschermen van gebouwen en bedrijfsgegevens tegen oneigenlijke toegang of gebruik door derden. Voor meer informatie: HoLaPress Communicatie bv, telefoon 040 - 208 60 29, e-mail alinda.van.dijk@holapress.com.

Bestrijding drugsoverlast

Op 14 november vindt in het Jaarbeurs Congressentrum te Utrecht een praktijkdag plaats over de bestrijding van (drugs)overlast via de persoonsgerichte aanpak.

De gerichte aanpak van veelplegers en de intensieve samenwerking van gemeente, politie, sociale dienst, IND, vreemdelingendienst, openbaar ministerie, belastingdienst en hulpverlening blijken bepalend voor een succesvolle aanpak van (drugs)overlast. Hoe dat in de praktijk in zijn werk gaat, wordt tijdens de praktijkdag uit de doeken gedaan aan de hand van projecten als Alijda (Rotterdam), Hektor (Venlo) en HAK (Utrecht). Voor meer informatie: Studiecentrum Kerckebosch, telefoon 030 - 698 42 22, e-mail studiecentrum@kerckebosch.nl.

50.000 tips voor de politie

Ruim 50.000 burgers hebben het afgelopen jaar gebeld naar de anonieme tiplijn Meld Misdaad Anoniem. In totaal leverde dat 5.600 bruikbare tips op voor de politie.

Burgers melden vooral drugshandel en -overlast. Ook bellen ze vaak over illegalen en vreemdelingen die illegale arbeid verrichten. Verder wordt er veel 'geklikt' over fraude en diefstal. Het idee voor een anoniem meldpunt is ontleend aan de Angelsaksische landen – de VS, Groot-Brittannië, Canada en Australië – waar het onder de naam Crimestoppers al jaren naar volle tevredenheid functioneert. Een aantal zaken heeft de politie daar louter en alleen kunnen oplossen dankzij de tips van burgers. Het Nederlandse meldpunt wijkt op een aantal punten af van het Angelsaksische concept. Zo kunnen burgers bij ons gratis bellen en richt het meldpunt zich alleen op zwaardere misdrijven. Bovendien levert een gouden tip geen beloning op.

Meer hulp voor geweldslachtoffers

Slachtofferhulp Nederland heeft vorig jaar in 81.337 zaken bijstand verleend aan slachtoffers van criminaliteit en verkeersongelukken. Vooral de hulp aan slachtoffers van geweld is sterk toegenomen.

Blijkens het jaarverslag van Slachtofferhulp Nederland over 2002 is het aantal geweldszaken vorig jaar opgelopen tot 29.890. De toename bedraagt bijna 10% ten opzichte van 2001 (27.572 zaken). Het aantal vermogenszaken (inbraak en diefstal) is daarentegen afgenomen van 23.786 in 2001 naar 20.918 in 2002. Uit de cijfers mag overigens niet afgeleid worden dat het aantal gevallen van geweld in de samenleving toeneemt.

Tekening: Hans Sprangers

Het project *Trek die Lijn* van het Haagse Platform voor Veiligheid in Escamp heeft de Hein Roethofprijs 2003 gewonnen. De jury toonde zich onder de indruk van het originele project, waarin overheid, openbaarvervoerbedrijf, scholen én leerlingen hun krachten verenigd hebben om de onveiligheid in de tram te beteugelen.

Roethofprijs voor Den Haag

door Ivoline van Erpecum

Van heinde en verre én uit de buurt kwamen ze dit jaar aanrijden over de lommerrijke oprijlaan naar het statige, negentiende eeuwse kasteel De Wittenburg in Wassenaar. Bussen uit Zaanstad, Flevoland en het nabijgelegen Den Haag reden af en aan naar het kasteel, waar op 27 oktober voor de zeventiende maal de Hein Roethofprijs voor het beste preventieproject uitgereikt zou worden. Trots, maar toch ook wat gespannen mengden de genomineerden zich in het gezelschap van hoogwaardigheidsbekleders, journalisten, preventieambtenaren, vertegenwoordigers van universiteiten, onderzoeksbureaus en de beveiligingsbranche.

De redactie van *SEC*, sinds 1987 initiatiefnemer van de Roethofprijs, heette de genomineerden van harte welkom: de afgevaardigden van het project *Veilig op Straat* uit Flevoland, het Zaanse project *Bokscursus* in Poelenburg en het Haagse project *Trek die Lijn*. Ook een buslading afgevaardigden van het project *Helden rond de Velden*, vorig jaar winnaar van de Hein Roethofprijs, was aanwezig. Voeg hieraan toe de medewerkers van het project *Speleman* uit Amsterdam en van het project *Operatie Hartslag* uit Heerlen, die onder 'valse voorwendzelen' naar Wassenaar waren gelokt, en zie: de bonte wereld van preventiewerkers in een notendop, broe-

derlijk verenigd in het gezamenlijk gedeelde ideaal om de criminaliteit een halt toe te roepen nog voordat deze de kans heeft gekregen de kop op te steken.

De berichten willen wel eens anders doen vermoeden, maar preventie leeft nog steeds in Nederland. Minister Piet Hein Donner van Justitie illustreerde dit in zijn rede tijdens de officiële prijsuitreiking door uitgebreid in te gaan op het nieuwe preventieprogramma voor het bedrijfsleven dat publieke en private partijen zullen uitvoeren, en de oprichting van het Centrum voor criminaliteitspreventie en Veiligheid, dat medio 2004 zijn deuren zal openen.

Feestje

Traditiegetrouw is de Roethofprijs een feest voor alle genomineerden. Elk van hen heeft zich immers op een bijzondere wijze onderscheiden door met succes bij te dragen aan een veilige samenleving. Maar dat geldt ook voor projecten die nét niet genomineerd zijn en toch ook de moeite van het memoreren waard zijn. De jury kan natuurlijk niet al deze projecten nomineren. Toch heeft ze gemeend twee projecten met een eervolle vermelding in het Roethofzonnetje te moeten zetten. Na de verantwoording van de winnaar van vorig jaar over de besteding van het prijzengeld, werden

Het kunstwerk dat de winnaar van de Roethofprijs in ontvangst mocht nemen, symboliseert de bundeling van krachten in het project *Trek die Lijn*. Het 'dak' boven het trappetje staat voor de veiligheid in het openbaar vervoer. Foto: Helen Ferdinand

dan ook de projecten *Speleman* uit Amsterdam en *Operatie Hartslag* uit Heerlen aangenaam verrast met een oorkonde die getuigde van hun eervolle vermelding.

Het project *Speleman* van Buurtcentrum *De Pijp* is gericht op jongeren van 7 tot en met 11 jaar in een achterstandspositie, die van huis uit niet gewend zijn hun vrije tijd te besteden aan sport, spel en andere hobby's. Het gevolg is dat de jongeren op straat rondzwerven en zich bij tijd en wijle schuldig maken aan overlast en criminaliteit. Het project *Speleman*

laat de jongeren in acht middagen kennis maken met de spelmiddelen drama, muziek en beweging, beelden de vorming, sport en spel en leert hun de eigen creatieve mogelijkheden te ontdekken. *En passant* worden knelpunten bespreekbaar gemaakt in de leefsituatie van de jongeren. De cursus eindigt ermee dat elke jongere een presentatie verzorgt, die in het teken staat van zijn favoriete spelmiddel.

Het driejarige project Operatie Hartslag heeft tot doel de veiligheid in de Heerlense binnenstad te bevorderen. Daartoe wordt vooral ingezet op de bestrijding van de overlast en criminaliteit door verslaafden. Heerlen telt zo'n driehonderd harddrugsverslaafden, dealers en runners, die in hoge mate het straatbeeld bepalen. De stad heeft de hoogste onveiligheidsgevoelens van Nederland. Het project is een combinatie van repressie en hulpverlening. Cameratoezicht, betere verlichting op straat, extra schoonmaakbeurten, werkprojecten voor verslaafden, vrije heroïneverstrekking en een telefonisch meldpunt voor burgers om overlast te melden zijn enkele van de maatregelen die getroffen zijn.

"Waardevol, effectief en het navolgen waard", luidde het oordeel van de jury over de beide projecten die een eervolle vermelding kregen. Dat gold natuurlijk ook voor de drie genomineerde projecten, die met succes hebben bijgedragen aan een veiliger samenleving. Elk van hen kan dan ook rekenen op een bedrag van ten minste 5.000 euro, te besteden aan de preventie van criminaliteit. Dat er ook een winnaar moet zijn, hoort bij een prijs. Dat die winnaar behalve een bedrag van 20.000 euro ook nog eens mag genieten van extra veel publiciteit, is leuk meegenomen. Wie dit genoegent dit

jaar mocht smaken, werd nog even in het midden gelaten.

Projectpresentaties

Eerst liet voorzitter Lien Vos-van Gortel (oud-burgemeester van Utrecht) het oordeel van de jury over de uitverkoren projecten de revue passeren. Dat ging gepaard met een flitsende diaprojectie van de genomineerde projecten. In drie minuten presenteerden Flevoland, Den Haag en Zaanstad hun project en verhaalden van de problemen waarmee ze geconfronteerd waren, de aanpak die ze ontwikkeld hadden en het resultaat van hun inspanningen. Flevoland vertelde over de problematiek van de jeugdcriminaliteit. In het project Veilig op Straat voeren de probleemjongeren, onder begeleiding van de politie, toezichthoudende taken uit. Tegelijkertijd volgen ze trainingen en cursussen. Blijkens een enquête in Dronten, waar het project als eerste werd uitgevoerd, voelen de burgers zich veiliger. Bovendien is de geregistreerde criminaliteit afgenomen.

Overlast en criminaliteit van jongeren vormen ook het doelwit van het project in de wijk Poelenburg in Zaanstad. Het straathoekwerk aldaar heeft een boksproject opgezet: sinds augustus 2001 kunnen de jongeren twee keer per week gratis boksles volgen.

Bovendien heeft het straathoekwerk zich ontfermd over de specifieke problemen van de jongeren. De overlast in de buurt is inmiddels met 10% afgenomen.

Huldiging

Zeer effectief is ook het Haagse project Trek die Lijn van het Platform voor Veiligheid in Escamp, een samenwerkingsverband tussen scholen, Haagse Tram Maatschappij, politie, gemeente en Halt. Het project is gericht op de overlast van de schoolgaande jeugd op de tramlijnen 8 en 9. Scholieren hebben zelf de problemen in kaart gebracht en een gedragscode voor het openbaar vervoer opgesteld. In de eerste drie maanden van het project is het aantal meldingen van overlast en vandalisme door schooljeugd in het openbaar vervoer met ongeveer 30% afgenomen. De jury was buitengewoon onder de indruk van de originaliteit van het project en de wijze waarop draagvlak is gecreëerd onder de (potentiële) overlastveroorzakers zelf om de veiligheid in het openbaar vervoer te herwinnen. "Een waardige winnaar van de Hein Roethofprijs 2003", aldus juryvoorzitter Vos-van Gortel. Zij overhandigde de laureaat een beeldhouwwerk van kunstenaar Helen Ferdinand en een bedrag van 20.000 euro, te besteden aan de preventie van criminaliteit. ● ● ●

Ook in 2002 heeft de sinds 1994 dalende trend in de vermogens- en geweldscriminaliteit in de VS zich onverminderd voortgezet. De misdaadcijfers hebben het laagste niveau bereikt sinds de start van de *National Crime Victimization Survey* in 1973. De resultaten van de meting over 2002 zijn onlangs op internet gepubliceerd.

Misdaad in de VS

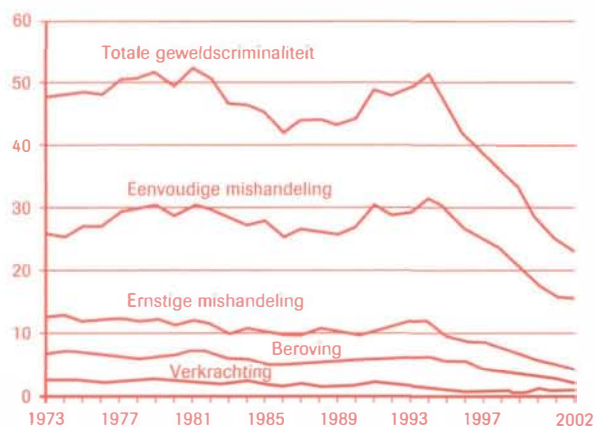
door Ivoline van Erpecum

Vorig jaar waren 23 miljoen Amerikaanse burgers van 12 jaar en ouder het slachtoffer van vermogens- en geweldscriminaliteit. Er werden circa 17,5 miljoen vermogensdelicten gepleegd (inbraak en diefstal), 5,3 miljoen geweldsdelicten (verkrachting, aanranding, beroving en mishandeling) en 155.000 berovingen (zakkenrollerij en portemonneediefstal). Volgens de *National Crime Victimization Survey*, die onlangs voor 2002 beschikbaar kwam, zet de dalende misdaadtrend zich daarmee sinds 1994 onverminderd voort. De misdaad in de VS heeft inmiddels het laagste niveau bereikt sinds de start van de nationale 'Politiemonitor Bevolking' in 1973.

Tussen 1993 en 2002 daalde de geweldscriminaliteit met 54% van 50 naar 23 slachtoffers per 1.000 inwoners van 12 jaar en ouder (zie figuur 1). In dezelfde periode daalde de ver-

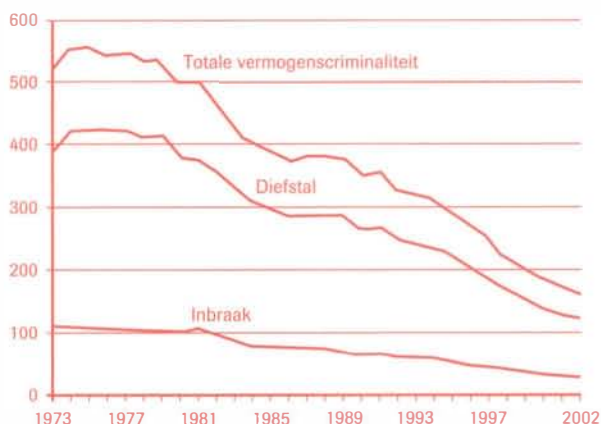
mogenscriminaliteit met 50% van 319 naar 159 delicten per 1.000 huishoudens (zie figuur 2). Net als in Nederland blijft in de VS de aangifte ver achter bij de slachtoffercijfers. In 2002 deed 49% van de geweldsslachtoffers en 40% van de vermogensslachtoffers aangifte bij de politie. Het aantal aangiften is overigens in de loop der jaren wel toegenomen. In 1993 deed 43% van de slachtoffers van geweldsdelicten en 34% van de slachtoffers van vermogensdelicten aangifte. Vooral in het geval van aanranding en verkrachting stappen de slachtoffers vaker naar de politie.

Figuur 1. Geweldscriminaliteit per 1.000 inwoners van 12 jaar en ouder

Bron: NCVS, 2002

Figuur 2. Vermogenscriminaliteit per 1.000 huishoudens

Bron: NCVS, 2002

Moord

De *National Crime Victimization Survey* wordt twee keer per jaar uitgevoerd onder een representatieve steekproef van circa 76.000 personen in 42.000 huishoudens. Omdat de slachtofferenquête gericht is op een

Tabel 1. Jaarlijks gemiddelde geweldscriminaliteit per 1.000 inwoners van 12 jaar en ouder, uitgesplitst naar sekse en herkomst

	1999-2000	2001-2002	verschil
Mannen	34,9	26,4	-24,5%
Vrouwen	26,0	21,9	-15,7%
Blank	29,5	23,6	-19,9%
Zwart	38,4	29,5	-23,1%
Overigen	22,6	16,4	-27,2%
Spaanstaligen	31,0	26,5	-14,7%
Niet-Spaanstaligen	30,0	23,6	-20,8%

Bron: NCVS, 2002

aantal specifieke delicten, waarvan de afloop niet-fataal was, blijven moorden buiten beschouwing. Cijfers over dit type delict worden geleverd door de FBI. Hoewel de geweldscriminaliteit volgens de slachtoffercijfers afgenomen is, laat het aantal moorden een tegengestelde trend zien. In 2001 werden 15.980 moorden gepleegd, een toename van 1,3% ten opzichte van 2000 (15.586 moorden). In 2002 zal dit aantal naar schatting op 16.110 komen te liggen. Hoewel het aantal moorden jaarlijks schommelt, blijft de relatie tussen moord en bepaalde slachtofferkarakteristieken relatief onveranderlijk:

- De meeste slachtoffers zijn man (76%).
- Voor zover bekend, is bijna de helft van de slachtoffers blank (49,1%) en een iets kleiner percentage zwart (46,9%).
- Voor zover bekend, is 76% van de daders een bekende van het slachtoffer.
- Veelal wordt de moord gepleegd met een vuurwapen (63%).
- De daders zijn veelal man (90%) en volwassen (92%).
- Ruzie vormt het meest genoemde motief voor moord (28%).

Sekse, ras en leeftijd

Sinds 1995 heeft de slachtofferenquête aan grootschaligheid ingeboet.

De kosten voor het verzamelen van de gegevens begonnen de pan uit te rijzen. De reductie van het aantal enquêtes heeft vooral gevolgen gehad voor de minder frequent voorkomende geweldsdelicten. Doordat niet

alleen de omvang van de slachtofferenquête geringer werd, maar ook het aantal geweldsdelicten daalde, werd het moeilijker statistisch significante trends jaarlijks te achterhalen. Vandaar dat eventuele trends

Tabel 2. Jaarlijks gemiddelde geweldscriminaliteit per 1.000 inwoners van 12 jaar en ouder, uitgesplitst naar burgerlijke staat

	1999-2000	2001-2002	verschil
Vrijgezel	56,0	44,0	-21,4%
Gehuwd	13,6	11,0	-19,2%
Gescheiden	47,9	36,3	-24,2%
Weduwe, weduwnaar	7,0	7,4	+5,3%

Bron: NCVS, 2002

Tabel 3. Jaarlijks gemiddelde geweldscriminaliteit per 1.000 inwoners van 12 jaar en ouder, uitgesplitst naar leeftijd

	1999-2000	2001-2002	verschil
12-15 jaar	67,2	49,7	-26,1%
16-19 jaar	70,8	57,0	-19,5%
20-24 jaar	58,8	46,1	-21,6%
25-34 jaar	35,5	27,8	-21,8%
35-49 jaar	23,5	20,5	-12,8%
50-64 jaar	14,0	10,1	-27,8%
65+	3,7	3,3	-12,4%

Bron: NCVS, 2002

tot uitdrukking worden gebracht door de cijfers steeds over een periode van twee jaar met elkaar te vergelijken.

Uit de aangepaste analyse blijkt dat de geweldscriminaliteit onder alle seksen en bevolkingsgroepen is afgenomen (zie tabel 1). Hetzelfde geldt voor de uitsplitsing naar vrijgezellen, gehuwden, gescheiden burgers en weduwen en weduwnaars (zie tabel 2). De schijnbare toename van geweld onder weduwen en weduwnaars is niet significant. Ook uitgesplitst naar leeftijd daalt het aantal geweldsdelicten per leeftijdscategorie significant. Een uitzondering vormen de 35- tot 49-jarigen en de 65-plussers (zie tabel 3).

Bij vermogenscriminaliteit doet de dalende trend zich in alle inkomensgroepen voor, behalve in de categorie \$ 7.500-\$ 14.999. Burgers in stedelijke, kleinstedelijke en landelijke omgevings rapporteren allen een significante daling. Zowel huiseigenaren als huurders – zij het in mindere mate – delen in de vreugde van een dalende vermogenscriminaliteit. Er zijn geen verschillen in sekse, herkomst of leeftijd.

Gelijke kansen?

Hoewel dus in bijna alle onderscheiden slachtoffergroepen een daling zichtbaar is in de vermogens- en geweldscriminaliteit, wil dit niet zeggen

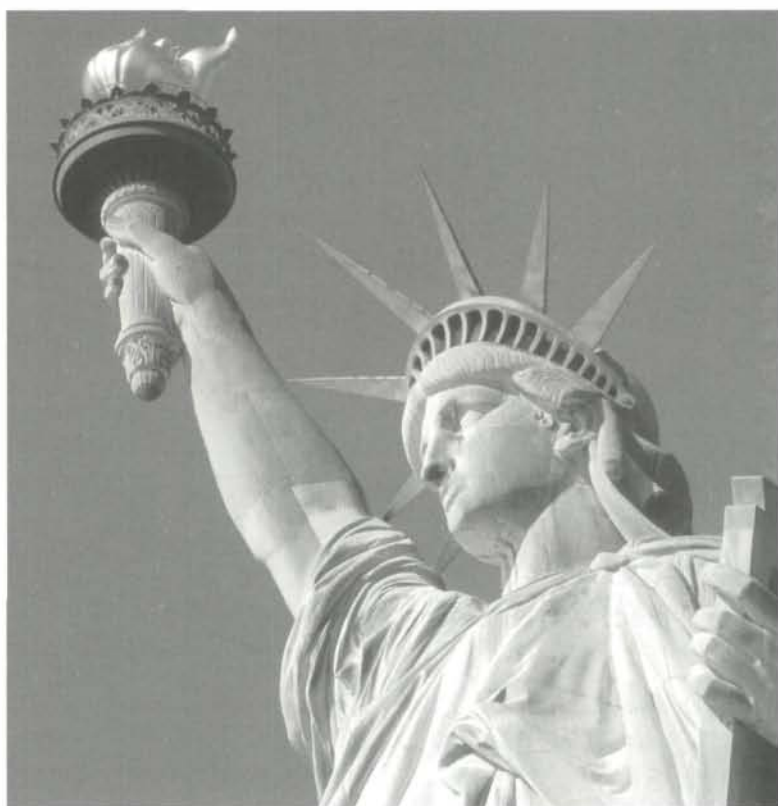

Foto. Hollandse Hoogte

dat al deze groepen a priori een even grote kans lopen op slachtofferschap. Voor slachtoffers van geweldscriminaliteit geldt dat:

- Mannen vaker slachtoffer zijn dan vrouwen, met uitzondering van aanranding en verkrachting.
- Zwarten vaker slachtoffer zijn dan blanken.
- 16- tot 19-jarigen vaker slachtoffer zijn dan de overige leeftijdscategorieën.
- Vrijgezellen vaker slachtoffer zijn dan getrouwde en gescheiden mensen en weduwen en weduwnaars.
- Inwoners van stedelijke gebieden vaker slachtoffer zijn dan inwoners van kleine gemeenten en landelijke gebieden.

Voor slachtoffers van vermogenscriminaliteit geldt dat:

- In huishoudens met een inkomen van minder dan \$ 7.500,- vaker ingebroken wordt dan in huishoudens met een hoger inkomen.

- Huishoudens in stedelijke gebieden een groter risico lopen op slachtofferschap.

In de relatie tussen dader en slachtoffer kan voorts nog opgemerkt worden dat vrouwen vaker slachtoffer zijn van iemand die ze kennen en mannen vaker het slachtoffer zijn van een wildvreemde. Hoewel in 71% van de gevallen van geweldscriminaliteit geen wapen gebruikt wordt, hangt het gebruik ervan mede af van het type criminaliteit. Bij aanranding en verkrachting bijvoorbeeld komt wapengeweld het minst (7%) en bij overvallen het vaakst voor (46%).

De rapportage van de National Crime Victimization Survey 2002 van het Amerikaanse Bureau of Justice Statistics is te downloaden via www.ojp.usdoj.gov/bjs/pub/pdf/lcv02.pdf.

Foto: Paul Leviton, Hollandse Hoogte

Een groot deel van alle XTC die wereldwijd in beslag wordt genomen, is afkomstig uit Nederland. In een poging het tij te keren, wil het kabinet de pakkans verhogen en meer aandacht besteden aan preventie. Een van de preventieve mogelijkheden is het geven van voorlichting aan potentiële koeriers over de risico's die zij lopen. Alvorens een voorlichtingscampagne te starten is opdracht gegeven tot onderzoek naar de motieven en achtergronden van XTC-koeriers. Uit dit onderzoek blijkt dat de koeriers wel degelijk op de hoogte zijn van de risico's die zij lopen. Geldgebrek is veelal de reden dat zij zich toch aan de smokkel wagen.

XTC over de grens

door Judith Pauwels

In het recent verschenen rapport van de Verenigde Naties over XTC en amfetaminen wordt gesteld dat XTC zich ontwikkelt tot "volksvijand nummer één" op het gebied van illegale drugs. Door de enorme toename van het aantal XTC-gebruikers zou de drug een onaanvaardbaar risico betekenen voor de volksgezondheid. Het is bekend dat er vanuit Nederland XTC naar veel verschillende landen wordt gesmokkeld. Volgens zowel Interpol als de Amerikaanse Drug Enforcement Administration is een groot deel van alle XTC die wereldwijd in beslaggenomen wordt, afkomstig uit Nederland.

De (kabinets)nota *Samenspannen tegen XTC* (2001) bevat een plan van aanpak om te komen tot een aanmerkelijke reductie van de productie van en handel in XTC, met name door het verhogen van de pakkans. Daarnaast stelt men voor om meer aandacht te besteden aan preventie. Een van de voorgestelde preventieve maatregelen is het geven van voorlichting aan potentiële koeriers over de strafrechtelijke risico's die zij lopen. Om deze voorlichting te kunnen geven dient eerst in kaart te worden gebracht wie deze (potentiële) koeriers zijn. Het ministe-

rie van Justitie wilde meer inzicht in de motieven en achtergronden van personen die XTC over de grens smokkelen. Op basis van deze informatie zou een voorlichtingscampagne gestart kunnen worden.

Om een beter beeld te krijgen van de XTC-koeriers hebben de onderzoekers onder meer aandacht besteed aan de manier waarop men betrokken raakt bij de smokkel van XTC en de persoonlijke achtergronden en motieven van koeriers. Een en ander is in kaart gebracht door gebruik te maken van een gegevensbestand van het ministerie van Buitenlandse Zaken (BuZa). In dit bestand zijn de namen opgenomen van in het buitenland gedetineerde Nederlanders die zijn veroordeeld wegens het smokkelen van XTC. Daarnaast is er gebruik gemaakt van de justitiële documentatie van de in het bestand van BuZa voorkomende gedetineerden. Ten slotte zijn er interviews gehouden met Nederlandse gedetineerden in Duitsland en de Verenigde Staten. In beide landen zitten relatief veel koeriers vast. Voor deze twee landen is gekozen, omdat door de geografische ligging ten opzichte van Nederland verschillen verwacht kunnen worden in modus operandi en wellicht ook in beweegredenen van de koeriers.

Profiel van de koeriers

Er wordt vaak van uitgegaan dat koeriers en kleine smokkelaars overwegend jonge mensen zijn en dat eventuele voorlichtingscampagnes zich dan ook op de jeugd zouden moeten richten. Dit beeld wordt echter door de gegevens van BuZa ontkracht. De gemiddelde leeftijd blijkt namelijk 35 jaar te zijn. Opmerkelijk is dat de mannelijke koeriers, met een gemiddelde leeftijd van 36 jaar, significant ouder zijn dan de vrouwelijke koeriers met een gemiddelde leeftijd van 30

De auteur is als wetenschappelijk onderzoeker en docent verbonden aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Controle van pakketpost op de aanwezigheid van drugs en pillen door de douane te Rotterdam.
Foto: Luuk van der Lee, Hollandse Hoogte

jaar. Minder verrassend is de spreiding naar geslacht. Van de 268 XTC-koeriers zijn er 227 van het mannelijk geslacht. Overigens zitten in de VS relatief veel vrouwen gevangen (25% van de in het buitenland gedetineerde vrouwelijke XTC-koeriers).

Op basis van de justitiële documentatie is inzicht verkregen in het strafrechtelijk verleden van de koeriers. Het is voor een eventuele voorlichtingscampagne van belang om te weten of er al een eerdere strafrechtelijke

ervaring was en men dus wist welke risico's er genomen werden. Geconstateerd wordt dat 70% van alle koeriers al eens eerder in aanraking is geweest met politie of justitie, waarbij de mannen verhoudingsgewijs vaker een strafblad hebben dan de vrouwen. Van deze 70% kan zelfs een betrekkelijk hoog percentage (14%) tot de veelplegers (11 of meer antecedenten) gerekend worden. Opvallend is dat de recidive niet specifiek van karakter is en met name niet beperkt is tot opiumwetmisdrijven. Uit deze gegevens

komt naar voren dat XTC-koeriers vermoedelijk niet argeloze personen zijn die door gewetenloze drugscriminelen worden geronseld. Zowel qua leeftijd als strafrechtelijke ervaring is de groep in meerderheid behoorlijk *streetwise*.

Bewust van de risico's

Er bestaan overeenkomsten en verschillen tussen de (geïnterviewde) koeriers in de VS en Duitsland. De koeriers gedetineerd in de VS zijn 'echte' koeriers. Zij zijn vrijwel allemaal benaderd door derden met de vraag te gaan koerieren en pwerkten, zonder uitzondering, in opdracht van de in Nederland gevestigde exporteur. De koeriers zijn geronseld in bepaalde netwerken van Antillianen en Dominicanen en zijn afkomstig uit de Randstad. Veelal zijn zij benaderd in openbare gelegenheden zoals discotheken, bars en coffeeshops. Met de in Duitsland gedetineerde smokkelaars ligt het fundamenteel anders. Zij werken ofwel op eigen initiatief ofwel op verzoek van een afnemer. Allen zijn autochtone, blanke mannen uit Limburg. Voor zowel de koeriers naar Duitsland als naar de VS geldt dat zij geen 'slachtoffers' zijn die misbruikt worden door anderen. Vrijwel alle koeriers gaven tijdens de gesprekken aan te weten wat ze smokkelden en vervolgens de risico's voor lief te hebben genomen. Wel ervaren zij achteraf dat de risico's en negatieve gevolgen

ernstiger zijn dan zij tevoren gedacht hadden.

Voor vrijwel alle (geïnterviewde) koeriers geldt dat de verwachting om op relatief eenvoudige en snelle wijze goed geld te verdienen de doorslaggevende reden was om te gaan smokkelen. Dit heeft vaak ook te maken met hun achtergrond. Het merendeel heeft een lage opleiding, die dikwijls niet met een diploma is afgerond. Velen leven van een uitkering. Geconcludeerd kan worden dat de 'nieuwe' drug niet een nieuw type koerier heeft aangetrokken. Het zijn niet de succesvolle, kansrijke jongeren die de gok nemen, maar veelal personen die hun beperkte financiële mogelijkheden willen verruimen.

Smokkelwijze

De smokkelwijzen tussen de koeriers naar de VS en Duitsland verschillen vanzelfsprekend. De Amerikaanse koeriers moeten het vliegtuig gebruiken en dus een vrij strenge douanecontrole, zowel in Amsterdam als in de VS, passeren. Hun smokkelwijzen zijn meer afgestemd op betrappingsrisico's dan de smokkelwijzen van de Duitse smokkelaars. Geprepareerde koffers, pillen op of in het lichaam en dergelijke zijn methoden van koeriers die van het vliegtuig gebruik maken. Bij de Duitse smokkelaar zijn de werkwijzen veel minder doordacht. Vaak worden de drugs gewoon achter in de auto of in een rugzak vervoerd.

Preventie

Tijdens de interviews is alle koeriers gevraagd naar hun opvattingen en ideeën over preventiecampagne. Velen van hen hebben concrete ideeën over het vormgeven van een dergelijke campagne. Verschillende koeriers benadrukken dat de beste

voorlichting een voorlichting is die potentiële koeriers de feiten voorhoudt. Aangezien is gebleken dat de koeriers doorgaans goed op de hoogte zijn van de risico's, is het volgens de onderzoekers niet wenselijk de voorlichtingscampagne kracht bij te zetten door de koeriers expliciet te waarschuwen. Van het presenteren van de 'droge' feiten zou een meer preventieve werking uit kunnen gaan. Men zou hen moeten voorspiegelen dat ze voor een betrekkelijk lage beloning heel veel op het spel zetten. Dit zou bijvoorbeeld kunnen door te laten zien hoe het leven in de gevangenis er werkelijk uitziet, of door bekend te maken welke (hoge) straffen er wereldwijd staan op het smokkelen van XTC.

Een andere mogelijke strategie is om meer duidelijkheid te geven over de schadelijkheid van XTC. XTC wordt immers in Nederland door veel mensen haast als een soort softdrug gezien. Veel koeriers geven in de interviews ook aan dat ze nooit cocaïne of heroïne zouden hebben gesmokkeld. Ook het in beeld brengen van de negatieve impact die de arrestatie en de

detentie op het leven en de sociale relaties van de gedetineerde kan hebben, kan mensen afschrikken. Het is volgens de onderzoekers van groot belang dat eventuele preventieve maatregelen gericht worden op specifieke doelgroepen. Amerikaanse koeriers blijken een geheel andere groep te vormen dan de Duitse smokkelaars. Zowel voor de plek waarop voorlichtingsmateriaal zou moeten worden aangebracht, als voor de toonzetting van een dergelijke campagne is differentiatie aangewezen. Gezien de bereidwilligheid van de geïnterviewde koeriers om na te denken over preventieve maatregelen is het niet alleen wenselijk, maar wellicht ook mogelijk om bij een voorlichtingscampagne ook gedetineerden in te schakelen om hun verhaal over te brengen.

XTC over de grens. Een studie naar XTC koeriers en kleine smokkelaars (samenvatting). Door Henk van de Bunt, Daphne Kunst, Dina Siegel, m.m.v. Guillaume Beijers en Judith Pauwelsen. Boom Juridische Uitgevers, 2003.

Helpt Amsterdammers slachtoffer misdrijf

Meer dan de helft van de Amsterdammers is in 2002 het slachtoffer geworden van een misdrijf. Dit aantal is inclusief fietsdiefstal.

Dit blijkt uit de hoofdstedelijke politiecijfers, waarover in *Grensgevallen* (nummer 3, 2003) wordt bericht. Uit de politiecijfers blijkt dat met name winkeldiefstal (+15%), drugsdelicten

(+10%) en bedreiging (+10%) zijn toegenomen. Daarentegen is het aantal aangiften van zakkenrollerij (-17%) en straatroof (-18%) fors gedaald. Volgens de Amsterdammers zelf vormen verslaafden, alcoholisten, psychiatrische patiënten en agressie in het openbaar vervoer en op en rond de stations de grootste problemen op het gebied van veiligheid.

Cameratoezicht heeft soms effect en soms niet. Soms is er vooral een effect op de objectieve veiligheid en soms vooral op de subjectieve veiligheid, soms op allebei en soms op geen van beide. Het verschil kan verklaard worden doordat in elke gemeente cameratoezicht op een andere manier georganiseerd wordt. Een andere mogelijke verklaring is dat de evaluaties op verschillende manieren zijn uitgevoerd. Bij de evaluaties van cameratoezicht in Nederland blijkt dit laatste zeker een rol te spelen. Het is dan ook de hoogste tijd voor een evaluatie van de evaluaties.

"Als je schiet op alles wat beweegt, raak je niks"

Effecten van cameratoezicht

door Sander Flight

Er circuleren nogal wat succesverhalen over cameratoezicht in Nederland: minder delicten, een groter gevoel van veiligheid en betere samenwerking tussen allerlei instanties, zoals gemeente, politie en andere toezichthouders op straat. Daarnaast is er een circuit waarin tegenstanders elkaar weten te overtuigen van de nadelen van cameratoezicht: schending van de privacy, relatief hoge kosten, een technische oplossing voor een sociaal probleem, de resultaten van cameratoezicht worden overdreven positief voorgesteld. De vraag waar het in dit geval eigenlijk om draait luidt: werkt cameratoezicht? Die vraag is echter te simpel. Het ligt er maar aan wat je wilt bereiken.

Evaluaties van cameratoezicht geven verschillende resultaten te zien, soms positief, soms negatief, meestal gemengd. Het is tijd voor een evaluatie van de evaluaties. Er valt veel winst te behalen als er, net als in het Verenigd Koninkrijk, een inventarisatie zou komen van de effecten van cameratoezicht en vooral van de voorwaarden waaronder cameratoezicht die effecten kan bereiken. Cameratoezicht blijft een passief technisch middel dat

uit zichzelf eigenlijk niks doet. Alleen als er een organisatie achter zit die weet hoe er met het middel moet worden omgegaan, kan het een succes worden. Je kunt met camera's schieten op alles wat beweegt, maar als je niet mikt, zal je ook nooit wat raken.

Foto: Peter Hilz, Hollandse Hoogte

Meer incidenten

In het juninummer van *SEC* stond een artikel over cameratoezicht in Arnhem. Uit die evaluatie bleek dat camera's, mits de samenwerking tussen politie en de operator van het cameratoezicht optimaal is, een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de veilig-

heid in het publieke domein. Op basis van welke resultaten trekken de onderzoekers deze conclusie? Vreemd genoeg bleek het aantal geregistreerde incidenten in het cameragebied te zijn *toegenomen* en niet afgenomen, tegen een gemeentelijke dalende trend in. Dit betekent echter niet dat cameratoezicht niet werkt, aldus de onderzoekers. De stijging zou zijn veroorzaakt, doordat de toezichthouders achter de monitor meer incidenten melden aan de politie. En dat bleek ook inderdaad het geval: juist op de uren dat er *live* werd meegekeken, trad de sterkste stijging in het aantal incidenten op.

Een tweede effect van cameratoezicht was een verbetering van de veiligheidsbeleving (de subjectieve veiligheid) van uitgaande jongeren en hun ouders. Hoeveel die verbetering bedroeg en of het ook gold voor bewoners, meldt het artikel niet. In het meer uitgebreide rapport staat het wel: de veiligheidsbeleving van jongeren is gemeten middels een rapportcijfer en dat cijfer was gestegen van een 6,6 naar een 6,8. Hun ouders gingen van een 5,5 naar een 6,0. Dat er geen oordeel van de bewoners werd vermeld, was niet voor niets. Er is slechts een eenmalige enquête onder

De auteur is senior-onderzoeker criminaliteit & veiligheid bij de DSP-groep te Amsterdam.

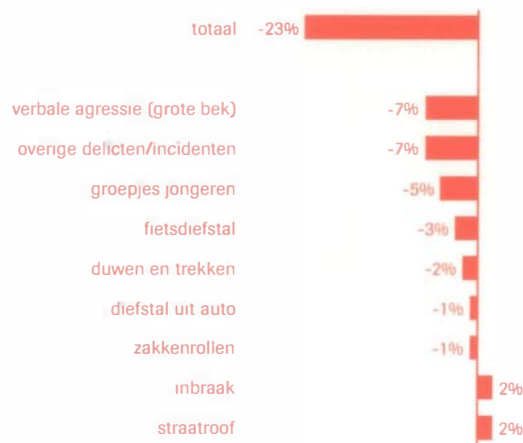
bewoners uitgevoerd, zodat er op die indicator geen ontwikkelingen in kaart kunnen worden gebracht.

Een derde uitkomst was dat verplaatsing van criminaliteit naar direct omliggende gebieden gering was. Het was er dus wel, maar kennelijk zo 'gering' dat het niet problematisch werd gevonden. De onderzoekers melden tot slot dat cameratoezicht vooral nuttig is voor de aansturing van de politie op straat en dat opgenomen beelden zeer bruikbaar blijken bij opsporingswerkzaamheden achteraf. Kortom: de objectieve hoeveelheid criminaliteit is toegenomen, de subjectieve veiligheid is licht verbeterd en de verplaatsing was gering. De grootste positieve effecten waren merkbaar in de aansturing van politie op straat en het gebruik van opgenomen beelden bij opsporing achteraf.

Tegengesteld resultaat

Het mark opvallend worden genoemd dat het niet de twee effecten waren die vanuit de politiek meestal aan cameratoezicht worden toegedicht (meer objectieve en subjectieve veiligheid), waar de grootste successen werden geboekt. Dit wordt nog opvallender als ook andere evaluaties van cameratoezicht worden bekeken. De door DSP-groep uitgevoerde evaluatie van cameratoezicht in Amsterdam, bijvoorbeeld, liet op de twee centrale indicatoren precies tegengestelde resultaten zien: een gelijkblijvende subjectieve veiligheid, maar juist wel een daling van het aantal delicten, zowel door de politie geregistreerd als in enquêtes onder bewoners (zie figuur 1).

Figuur 1. Ontwikkeling in percentage slachtoffers van bepaalde delicten te Amsterdam, bewonersenquête (N meting 1 = 397; N meting 2 = 413)

Het beeld wordt nog ingewikkelder, als we de evaluaties uit twee andere grote steden bekijken. In Rotterdam heeft cameratoezicht geleid tot een verbetering in zowel de subjectieve als de objectieve veiligheid. De resultaten van de evaluatie van cameratoezicht in Utrecht, ten slotte, maken het plaatje compleet: hier werd geen verbetering in de subjectieve en ook niet in de objectieve veiligheid gevonden.

Kortom: cameratoezicht heeft soms wel effect en soms niet. Soms is er vooral een effect op de objectieve veiligheid en soms vooral op de subjectieve veiligheid. Soms op allebei en soms op geen van beide (zie tabel 1). Hoe kan dat? Er zijn twee mogelijkheden. De eerste mogelijkheid is dat cameratoezicht verschillende effecten heeft op verschillende locaties. Dat zal ongetwijfeld een gedeelte van de verklaring vormen: de cameragebieden hebben allemaal een eigen karakter,

het aantal camera's per gebied verschilt sterk en elke gemeente heeft cameratoezicht op een andere manier georganiseerd.

Geen perfecte bronnen

Een andere mogelijke verklaring is dat de evaluaties op verschillende manieren zijn uitgevoerd. En dat lijkt *ook* een deel van de verklaring te vormen. Zo is bijvoorbeeld in de Arnhemse evaluatie de objectieve veiligheid geoperationaliseerd als de hoeveelheid door de politie geregistreerde criminaliteit. Men heeft dus geen enquêtes gehouden waarin naar slachtofferschap is gevraagd. Deze focus op politiecijfers is riskant, omdat politiecijfers te lijden hebben onder registratie-effecten. Als de politie een project start tegen fietsdiefstal, huiselijk geweld of wat dan ook, dan zal het aantal geregistreerde fietsdiefstallen, voorvallen van huiselijk geweld of wat dan ook eerder stijgen dan dalen.

Tabel 1. Resultaten vier Nederlandse evaluaties (globaal) samengevat

		Objectieve veiligheid (feiten)	
		Geen effect	Positief effect
Subjectieve veiligheid (gevoelens)	Geen effect	Utrecht	Amsterdam
	Positief effect	Arnhem	Rotterdam

Louter en alleen omdat men er meer aandacht voor heeft: aangiften worden eerder opgenomen en de hele organisatie is er gewoon meer mee bezig dan voorheen. Dat hoeft op zich geen probleem te zijn, maar het is wel iets om rekening mee te houden bij het uitvoeren van evaluaties. Enquêtes hebben dat nadeel niet, maar daar kleven weer andere bezwaren aan. Enquêtes zijn namelijk iets minder valide dan politiecijfers: wat een 'bedreiging' is volgens een burger, hoeft dat nog niet te zijn voor de politie. Daarnaast spelen geheugeneffecten bij enquêtes ongetwijfeld een rol, vooral bij ernstige misdrijven. Bij ernstige delicten is de kans groot dat iemand zegt dat het in de laatste twaalf maanden is gebeurd, terwijl het misschien al anderhalf jaar geleden was. Kortom: geen enkele bron is perfect.

Ook over het meten van subjectieve veiligheid worden stevige methodologische discussies gevoerd. Daar zullen we ons hier niet in storten, maar het lijkt waarschijnlijk dat het louter stellen van de vraag: "Voelt u zich ooit wel eens onveilig op straat?", niet voldoende is om de beleving van veiligheid in een cameragebied te meten. Niet dat de vraag compleet nutteloos is, zeker niet, maar hij zou moeten worden aangevuld met een aantal subvragen die bijvoorbeeld kijken naar risico-inschatting van bepaalde delicten, algemene opvattingen over 'normen en waarden' in de maatschappij en andere aspecten van veiligheidsbeleving.

Foto: Jiri Buller, Hollandse Hoogte

Hetzelfde geldt voor het meten van verplaatsingseffecten en andere neveneffecten van cameratoezicht, zoals de verbeterde samenwerking tussen gemeente en politie. Alle effecten kunnen op verschillende manieren gemeten worden en niet alle methoden zijn even nauwkeurig of 'hard'. Dat is geen ramp, maar het is wel iets waar rekening mee moet worden gehouden bij het interpreteren van de uitkomsten. Daar komt nog bij dat het pure effect van cameratoezicht nooit kan worden aangetoond. Het middel wordt immers altijd als onderdeel van een pakket aan maatregelen ingezet. Vaak wordt cameratoezicht gecombineerd met meer fysiek toezicht op straat, beter overleg tussen gemeente, politie en ondernemers en dergelijke. Dat maakt het onmogelijk het effect van cameratoezicht te bewijzen.

Meta-evaluatie

De oplossing voor deze problemen is om zoveel mogelijk verschillende bronnen te raadplegen: politiecijfers, enquêtes, diepte-interviews, literatuur en andere evaluaties. Vervolgens moet op basis van een theorie, analyses of gewoon op basis van gezond boerenverstand (en het liefst op basis van al deze zaken) een afgewogen oordeel worden geveld. De waarheid ligt, zoals wel vaker het geval is, ergens in het midden. In de Amsterdamse evaluatie

is deze route gevolgd en de verschillende bronnen wezen inderdaad, zij het gedeeltelijk, in verschillende richtingen. Alle uitkomsten zijn naast elkaar gezet in het rapport dat aan de gemeenteraad is aangeboden. Natuurlijk hebben wij als onderzoekers onze eigen conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan, maar iedere lezer werd in staat gesteld een eigen afweging te maken. Het zou goed zijn als precies *dat* zou worden gedaan met alle evaluaties van cameratoezicht in Nederland. Het is hoog tijd voor een meta-evaluatie: een evaluatie van de evaluaties.

In het Verenigd Koninkrijk loopt men, naar verluidt, op het gebied van ca-

Foto: Sijmen Hendriks, Hollandse Hoogte

meratoezicht (CCTV, noemen ze het daar) een jaar of tien voor op Nederland. Twee jaar geleden heeft het Home Office opdracht gegeven aan professor Martin Gill om zo'n meta-evaluatie van cameratoezicht uit te voeren. De eerste resultaten zijn inmiddels beschikbaar. Er is een gidsje

verschenen met een aantal praktische tips waar projecten, ook Nederlandse, hun voordeel mee kunnen doen. Het meest recente wapenfeit is de verschijning van het boek *CCTV*, waarin allerlei uitkomsten van onderzoek worden gepresenteerd. Zo is er een hoofdstuk gewijd aan de toepassing van cameratoezicht door politiefunctionarissen, een onderzoek onder ouders en een hoofdstuk over de technische ontwikkelingen in beeldopslag. DSP-groep schreef op basis van de door haar uitgevoerde Amsterdamse evaluatie een hoofdstuk over verplaatsingseffecten als gevolg van cameratoezicht.

Lessen voor projecten

Er zijn in Nederland inmiddels genoeg evaluaties van cameratoezicht uitgevoerd om ook zo'n meta-evaluatie te kunnen uitvoeren. Maar als het klopt dat Nederland ongeveer tien jaar achterloopt op het Verenigd Koninkrijk, zal het nog wel een paar jaar duren voordat het tot zo'n onderzoek komt. Dat is jammer, want tegen die tijd hangt Nederland ongetwijfeld nog (veel) voller met camera's en het zou goed zijn als nieuwe cameraprojecten hun voordeel konden doen met ervaringen uit andere gemeenten. Ook zou het goed zijn als de inzet van cameratoezicht, meer dan nu het geval is, zou worden gebaseerd op de gewogen resultaten van een aantal goed uitgevoerde empirische onderzoeken en niet op basis van individuele evaluaties. Dat zou als prettig neveneffect kunnen hebben dat de vaak overdreven hoge verwachtingen die men heeft over cameratoezicht, worden teruggebracht tot wat realistischer propoities.

Op basis van alle Nederlandse evaluaties tot nu toe kan al wel de voorzichtige conclusie worden getrokken dat

Bronnen in het artikel

In het artikel wordt verwezen naar de volgende publicaties:

- S. Flight en Y. van Heerwaarden. *Evaluatie cameratoezicht Amsterdam. Effectmeting August Allebéplein, Belgiëplein en Kraaiennest*. Amsterdam, DSP-groep, 2003.
- S. Flight, P. van Soomeren en Y. van Heerwaarden: 'Does CCTV displace crime? An Evaluation of the Evidence and a Case Study from Amsterdam'. In: M. Gill: *CCTV*. Leicester, Perpetuity Press, 2003.
- Gemeente Utrecht. *Geweld(fig) bekeken: eindmeting experiment videocameratoezicht*. Bestuursinformatie Utrecht, 2002.
- M. Gill. *CCTV*. Leicester, Perpetuity Press, 2003.
- Intraval. *Evaluatie cameratoezicht Rotterdam. Eindrapportage*. Groningen, Rotterdam, 2003.
- I. van Leiden en H.B. Ferwerda. *Cameratoezicht: goed bekeken?* Politie & Wetenschap, Politiekunde 2, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, 2002.

cameratoezicht, mits goed voorbereid en als onderdeel van een goed doorzocht pakket aan maatregelen, kan bijdragen aan meer objectieve en subjectieve veiligheid. Het louter ophangen van camera's in een probleemgebied is echter volstrekt onvoldoende

– dat is ook duidelijk. Het is hoog tijd voor een grondig overkoepelend onderzoek om te kunnen komen tot een beschrijving van de voorwaarden waaronder cameratoezicht de gewenste effecten heeft.

Halt-jeugd en school

31% van de jongeren die sinds 2001 naar het bureau Halt Haaglanden zijn doorverwezen, volgt een opleiding aan het vbo of vmbo. Jongeren in het basisonderwijs zijn met 12% vertegenwoordigd in de Halt-cliëntèle.

De cijfers van Halt Haaglanden, die gepresenteerd zijn in *Halt Haaglanden Nieuws* (nummer 3, 2003), zijn ook uitgesplitst naar type delict en de onderwijsvorm die de jongeren volgen. Uit de analyse blijkt dat van de jongeren die zich bezondigen aan *graffiti en bekladding*, 10% op het vwo zit of een hbo dan wel universitaire opleiding volgt. Voor brugklasleerlingen ligt dit getal op 1%. *Baldadigheid* en *winkeldiefstal* komen onder alle schooltypen even vaak voor. Een uitzondering vormen de jongeren die speciaal onderwijs volgen; zij maken zich in mindere mate schuldig aan

winkeldiefstal. *Vuurwerkdelicten* daarentegen komen vooral voor bij jongeren in het speciaal onderwijs (ruim 14%) en in veel mindere mate bij vwo- en hbo-leerlingen en studenten.

Opleiding van naar Halt Haaglanden verwezen jongeren

Vbo, vmbo	31%
Basisschool	12%
Havo	10%
Mavo	10%
Universiteit, hbo, vwo	5%
Speciaal onderwijs	4%
Brugklas	3%
Praktijkonderwijs	2%
Geen school of onbekend	23%

Bron: Halt Haaglanden

Kinderen van een gedetineerde vader lopen een groter risico om psychosociale problemen te krijgen en agressief en crimineel gedrag te vertonen. De detentie van de vader vormt slechts ten dele de oorzaak van deze problemen. Veelal groeien de kinderen op in een negatieve gezinssituatie, waarin (huiselijk) geweld schering en inslag is. Er bestaat geen specifieke hulpverlening voor kinderen wier vader in de gevangenis zit. Het is nog de vraag of dat gewenst is, of dat de hulpverlening zich moet richten op de bredere context van bijvoorbeeld hulp voor kinderen uit probleemgezinnen.

Kinderen met een gedetineerde vader

Levenslang gebonden

door Marjon Harbers

"Ik ben er zo vaak bijgeweest. We zaten meestal met zijn allen thuis en dan kwam de politie en nam hem mee. Natuurlijk moest ik heel erg huilen en vroeg of hij niet gewoon bij ons thuis kon blijven. Ik wou graag bij mijn vader blijven. Daarna schaamde ik me, want ik was anders dan andere kinderen. Ik was asociaal, want mijn vader zat in de gevangenis."

De woorden van dit meisje zijn typerend voor de omstandigheden van kinderen wier vader in de gevangenis zit. Deze kinderen hebben veel problemen en een onzekere toekomst. Ze hebben een vader die drinkt, die dingen doet die niet door de beugel kunnen. De politie komt aan de deur en vader wordt hardhandig afgevoerd. Zijn plotselinge afwezigheid. De schaamte als ze op school merken dat je vader in de bak zit. Moeder die weer eens chagrijnig thuiskomt van een bezoek aan vader. Deze cyclus van vaders crimineel gedrag, arrestatie, opsluiting, vrijlating en recidive heeft veel impact op het leven van zijn kind.

Jaarlijks leven in Nederland duizenden kinderen voor kortere of langere tijd gescheiden van hun gedetineerde ouder. Naar de gevolgen van deze scheiding is relatief weinig onderzoek

gedaan. Alle ogen zijn gericht op de dader en het slachtoffer, niet op de familieleden van de dader. En als er aandacht is voor de problematiek van de familie, dan is deze vooral gericht op families waarvan de moeder gevangen zit en op de mogelijkheden voor kinderen om bij hun moeder in de gevangenis te wonen. Maar in Nederland leven 'slechts' 500 kinderen gescheiden van hun gedetineerde moeder, tegenover ongeveer 12.000 die gescheiden leven van hun gedetineerde vader. In mijn afstudeerscriptie voor de studie Psychologie heb ik dan ook getracht het accent te verschuiven van de delinquent naar zijn kinderen en van de moeder naar de vader.

Psychosociale problemen

Uit mijn afstudeeronderzoek blijkt dat kinderen van gedetineerde vaders veel problemen ondervinden. Ze leven in een moeilijke situatie. Normaliter zijn kinderen zeer flexibel, maar ook zij knappen op den duur af als het hen teveel wordt en veel van deze kinderen wordt het teveel. Ze vormen een risicogroep voor het ontwikkelen van psychosociale problemen. Uit mijn literatuuronderzoek en interviews met politie en hulpverleners blijkt dat de kinderen vaak crimineel of agressief gedrag vertonen. Daarnaast worden

communicatieproblemen veel genoemd. Kinderen van gedetineerde vaders worden ook vaak gepest. Verder zien we vaak emotioneel teruggetrokken gedrag en moeite in de omgang met andere kinderen. Veel kinderen schamen zich, omdat hun vader in de gevangenis zit. Dit blijkt uit het feit dat ze niet willen praten over wat er allemaal gebeurd is. Ook tijdens mijn onderzoek liep ik tegen deze schaamte aan. Na een lange zoektocht naar kinderen met een gedetineerde vader, heb ik maar één kind bereid gevonden mee te werken aan een interview. Dit interview is ook nog eens schriftelijk afgenomen; het meisje durfde een mondeling interview niet aan.

Risicofactoren

De problemen bij de kinderen worden slechts ten dele veroorzaakt door de detentie van de vader. Waardoor de problemen precies ontstaan, is nog moeilijk te zeggen; daarvoor is meer en grootschaliger onderzoek nodig naar de risicofactoren en beschermende factoren. In ieder geval kan geconcludeerd worden dat de negatieve gezinssituatie waarin ze opgroeien, een belangrijke rol speelt in de ontwikkeling. Vaak worden de kinderen aan hun lot overgelaten. Hun moeder kampt met haar eigen problemen, waardoor ze de kinderen niet meer in de hand heeft. Ook is – zowel voor, tijdens als na de detentie van de vader –

De auteur is afgestudeerd als psycholoog en zoekt een baan in de criminaliteitspreventie.

sprake van gewelddadige situaties, waaronder huiselijk geweld. De kinderen groeien op met geweld en soms ook met drugsgebruik. Uit de interviews blijkt dat men de detentie van de vader vooral als bijkomende factor beschouwt. Geweld bestempelen de geïnterviewden als een belangrijke oorzakelijke factor voor de problemen in de gezinnen. Er wordt zelfs opgemerkt dat de detentie van de vader soms een positief effect heeft op de ontwikkeling van het kind.

Ook andere risicofactoren zijn van invloed op het ontstaan van psychosociale problemen bij de kinderen. Een belangrijke factor is het wonen in een achterstandswijk; daar is meer criminaliteit en is de kans groter dat de vader in de gevangenis zit. Het stigmatiserende effect als de vader wordt opgepakt, is in deze wijken echter minder groot dan in de 'nette' buurten. Dit betekent dat vooral in sociaal betere milieus het stigma van een gedetineerde vader een risicofactor kan vormen; het schaamtegevoel is groter en het kind ontwikkelt daardoor eerder (psychosociale) problemen. Over delictgerelateerde risicofactoren kan nog niet veel gezegd worden. Het effect van de ernst en het type delict, de duur en plaats van gevangenisstraf op het ontstaan van psychosociale problematiek moet verder onderzocht worden. Wel is de arrestatie genoemd als risicofactor voor problemen bij kinderen met een gedetineerde vader. Het thuis getuige zijn van het abrupt en met geweld arresteren van de vader kan een trauma tot gevolg hebben.

Een belangrijke protectieve factor kan de sociale steun zijn die het gezin en het kind ontvangen. De kwaliteit van deze steun is echter erg belangrijk. In achterstandswijken waar de sociale

controle groot is, worden de gezinnen met een gedetineerde vader vaak wel gesteund. Maar tegelijkertijd kunnen ze elkaar het verkeerde voorbeeld geven. Een buurman die wordt opgepakt voor het plegen van een delict, is er meer geaccepteerd dan in andere wijken. Volgens de geïnterviewden zijn het ook juist de kinderen in achterstandswijken die het vaakst psychosociale problemen laten zien. De kwaliteit van de sociale steun laat blijkbaar te wensen over.

Hulpverlening

Er bestaat geen specifieke hulpverlening voor kinderen wier vader in de gevangenis zit. Evenmin zijn er preventieve maatregelen voor hen ontwikkeld. Bij andere risicogroepen, zoals kinderen van gescheiden ouders, is dat aanbod er wel. Pas als zich problemen voordoen bij kinderen met een gedetineerde vader, kunnen ze een beroep doen op de algemene voorzieningen voor kinderen met psychosociale problemen. Afgezien van de vrijwilligersorganisaties die zich

bezighouden met de relaties – en dus ook de kinderen – van gedetineerden, is er in Nederland geen enkele instantie die zich structureel bezighoudt met kinderen van gedetineerde vaders. Er is geen plan van aanpak voor de hulpverlening aan deze gezinnen. Bovendien wordt het gezin niet op de hoogte gehouden van wat er met de vader gebeurt. Uit de interviews blijkt dat het van de individuele politieagent afhangt, of het gezin wordt doorverwezen naar de hulpverlening. De politie zou de problemen in deze gezinnen moeten signaleren en hen moeten doorverwijzen naar de (algemene) hulpverlening, maar dit gebeurt dus lang niet altijd.

Alvorens specifieke preventieve maatregelen te ontwikkelen zal er meer en uitgebreider (wetenschappelijk) onderzoek gedaan moeten worden naar kinderen met een gedetineerde vader. Pas dan kunnen conclusies getrokken worden over de achterliggende risicofactoren die van invloed zijn op het ontstaan van psychosociale proble-

men en de protectieve factoren die de kinderen hier tegen beschermen. Ook zal onderzoek gedaan moeten worden naar de haalbaarheid, kwaliteit en effectiviteit van specifieke interventies voor kinderen met een gedetineerde vader. Een eerste aanzet hiertoe kan het organiseren van een symposium zijn, waarin de deelnemers discussiëren over de mogelijkheden voor preventie en hulpverlening. Door een projectgroep op te richten kan duidelijk worden hoe de instanties denken over het probleem en wie er wat zou moeten doen om te voorkomen dat de kinderen psychosociale problemen ontwikkelen. Een beter preventief aanbod en betere hulpverlening kunnen het gezin uit het criminele circuit halen. Een betere afstemming en samenwerking tussen de verschillende organisaties is daarvoor een eerste vereiste.

Conclusie

In zijn algemeenheid kunnen we zeggen dat kinderen van gedetineerde vaders een risicogroep vormen voor het

ontwikkelen van uiteenlopende psychosociale problemen. De kinderen verliezen niet alleen hun vader, maar komen tegelijkertijd vaak uit problematische gezinnen. Een beter hulpaanbod is van groot belang voor hun ontwikkeling en op den duur ook voor de preventie van criminaliteit, omdat deze kinderen vaak agressief en crimineel gedrag vertonen. Er moet zo vroeg mogelijk ingegrepen worden, het liefst nog voordat de vader wordt opgepakt. Het is dan wel de vraag of we kinderen met een gedetineerde vader als een aparte doelgroep moeten zien, of dat we ze beter in een bredere context kunnen plaatsen, bijvoorbeeld kinderen uit probleemgezinnen.

De betrokken instanties moeten in ieder geval beter gaan samenwerken, zodat er een goed netwerk wordt gecreëerd waarin deze kinderen een plekje krijgen. Aan de ouders kan opvoedingsondersteuning aangeboden worden. Ook criminaliteitspreventieprogramma's zijn belangrijk om te voorkomen dat er ouders in de gevangenis belanden. Maar zolang er nog criminaliteit bestaat, blijven er vaders in de gevangenis belanden en dus blijven er kinderen de dupe worden van hun criminele vader.

M. Harbers: 'Kinderen met een gedetineerde vader. Psychologische problematiek en preventie'. Nijmegen, KUN, vakgroep Klinische Psychologie, 2003.

Verdriedubbeling van aantal fraudemeldingen

Verzekeraars hebben in het tweede kwartaal van 2003 bijna drie keer zoveel fraudezaken gemeld bij het Fraudeloket Verzekeringsbedrijf als in dezelfde periode vorig jaar.

De stijging wordt veroorzaakt door een verdubbeling van het aantal fraudemeldingen bij aansprakelijkheid en een toename van bijna 50% bij brand. In totaal hebben 41 van de 114 aangesloten verzekeraars in het tweede kwartaal van 2003 357 fraudemeldingen gedaan. In zestien gevallen is, vanwege de ernst van de zaak, de assistentie van het Fraude Meldpunt van het openbaar ministerie of de hulp van de FIOD/ECD ingeroepen. Dit meldt het nieuwe blad *Verzekerd!* (nummer 1, 2003) van het Verbond van Verzekeraars.

Overigens impliceren de cijfers nog niet dat de stijging het gevolg is van een toename van de fraude zelf. Veeleer is er sprake van dat steeds meer verzekeraars inzien dat fraude procedureel gemeld moet worden, zodat ze bij de wortel aangepakt kan worden. Zij kunnen daarvoor terecht bij het Fraudeloket Verzekeringsbedrijf, dat de fraudemeldingen coördineert op basis van het Fraudeprotocol dat in 1998 aan de verzekeraars werd aangeboden. Inmiddels zien steeds meer verzekeraars het belang in van een gezamenlijke bestrijding van fraude; in totaal hebben 114 maatschappijen zich aangesloten bij het protocol.

Foto: Klaas Fopma, Hollandse Hoogte

Volgens de *British Crime Survey* 2000 vonden er in 1999 bijna 1,2 miljoen geweldsdelicten onder invloed van alcohol plaats. Dat is ongeveer 40% van de totale geweldscriminaliteit. Vooral mannen, jongeren tussen de 16 en 19 jaar, vrijgezellen, werklozen, frequente drinkers en regelmatige bezoekers van een uitgaansgelegenheid lopen een grote kans slachtoffer te worden. De nadere analyse van de *British Crime Survey* is bedoeld als een nulmeting om de effecten van het beleid van het Britse Home Office, zoals gepresenteerd in het Alcohol Actie Plan (2000), in de toekomst te kunnen monitoren.

Alcohol en geweld

door Ivoline van Erpecum

Drie jaar geleden lanceerde het Britse Home Office het Alcohol Actie Plan, waarmee het de overlast en criminaliteit in het openbare leven wilde beteugelen. Drie doelen streefde het na met het actieplan. Ten eerste wilde de Britse regering de problemen tegen gaan die jongeren onder invloed van alcohol veroorzaken. Ten tweede moest het actieplan leiden tot een vermindering van openbare dronkenschap en het daarmee gepaard gaande criminele en asociale gedrag. En ten slotte beoogde het actieplan de preventie van alcoholgerelateerd geweld. Teneinde de beleidseffecten te meten van de derde pijler van het Alcohol Actie Plan – het voorkomen van geweld dat onder invloed van alcohol wordt gepleegd – is een nulmeting geconstrueerd. Dit gebeurde op basis van de resultaten van de *British Crime Survey* in 1996, 1998 en 2000. De *British Crime Survey* is een grootschalig bevolkingsonderzoek naar slachtofferschap, dat vergelijkbaar is met onze Politiemonitor Bevolking.

Hoewel de term 'alcoholgerelateerd geweld' vaak gebezigd wordt in kringen van wetenschap en politiek, is er geen eenduidige definitie van te geven. De relatie tussen alcohol en criminaliteit is complex. Er bestaat weliswaar een sterk statistisch verband tussen alcoholgebruik en crimineel gedrag, maar de aard en reikwijd-

te van dit verband zijn niet eenvoudig te ontcijferen. Immers, niet iedere consument van alcohol gaat zich te buiten aan crimineel of agressief gedrag. In de nadere analyse van de *British Crime Survey* wordt dit dilemma wel aangestipt, maar niet uitgediept. Er wordt volstaan met de gegevens die het bevolkingsonderzoek heeft opgeleverd. Geweld komt daarin in twee vormen voor: fysiek geweld zoals mishandeling, en berovingen zoals zakkenrollerij en portemonneediefstal. In de enquête is ook gevraagd of de dader een onbekende, een kennis of iemand uit de huiselijke kring was.

Twee vragen geven een indicatie of er sprake was van geweld onder invloed van alcohol. De eerste vraag betreft het vermoeden van het slachtoffer dat er alcohol in het spel was. De tweede vraag is gericht op de locatie waar het geweld zich afspeelde. Incidenten die in (de buurt van) een café plaatsvonden, worden geassocieerd als alcoholgerelateerd geweld.

1,2 miljoen delicten

Volgens de *British Crime Survey* 2000 vonden er in 1999 bijna 1,2 miljoen geweldsdelicten onder invloed van alcohol plaats. Dat is ongeveer 40% van de totale geweldscriminaliteit. Uiteraard varieert dit percentage bij een uitsplitsing naar de relatie tussen de

Foto: Peter Hilz,
Hollandse Hoogte

dader en het slachtoffer. Zo is in 36% van de gevallen van geweld door een bekende sprake van alcoholgebruik. Bij huiselijk geweld is dat 44%. Bij geweld door een onbekende is in 53% van de gevallen alcohol in het spel. Bijna een vijfde van het alcoholgerelateerde geweld vindt plaats in (de omgeving van) een uitgaansgelegenheid. Hoewel de indruk heerst dat het aantal gevallen van geweld onder invloed van alcohol in de jaren negentig is toegenomen, wijst de *British Crime Survey* op een tegengestelde ontwikkeling. Tussen 1995 en 1997 zou er juist sprake zijn van een afname van alcoholgerelateerd geweld met bijna

21%. Tussen 1997 en 1999 blijft het niveau van dit type geweld relatief stabiel.

Hoewel het hoge aantal geweldsdelicten onder invloed van alcohol een punt van zorg is, is maar een klein percentage van de bevolking hiervan het slachtoffer. 'Slechts' 2% van de alle volwassen inwoners van Engeland en Wales werd in 1999 geconfronteerd met dit type geweld. In absolute aantallen gaat het om ongeveer 795.000 personen. Het zal geen verbazing wekken dat sommige groepen een grotere kans hebben om slachtoffer te worden van alcoholgerelateerd ge-

weld dan andere. Uit eerder onderzoek is bekend dat sociodemografische factoren, *lifestyle* en omgevingsfactoren van invloed zijn op het risico om slachtoffer te worden van een geweldsdelict. In de nadere analyse van de *British Crime Survey* is een aantal risicofactoren onderzocht op basis van de gegevens over slachtofferschap in 1999. Daarbij is alleen gekeken naar geweld door onbekenden en kennissen. Huiselijk geweld is in de analyse dus buiten beschouwing gelaten.

Risicofactoren

Uit de nadere analyse blijkt dat mannen een groter risico lopen dan vrou-

wen. Het geschatte risico voor mannen bedraagt 188 slachtoffers van alcoholgerelateerd geweld door onbekenden per 10.000 mannen en 130 per 10.000 voor geweld door kennissen. Voor vrouwen liggen deze percentage op respectievelijk 32 en 68. Ook leeftijd is een (bekende) risicofactor. De grootste kans op slachtofferschap lopen jongeren tussen de 16 en 19 jaar met ongeveer 440 geweldsincidenten onder invloed van alcohol per 10.000. Dit aantal is even groot voor geweld door bekenden als door onbekenden. Naarmate de leeftijd vordert, neemt de kans op slachtofferschap af, maar tot het 35ste jaar blijft het risico boven het gemiddelde liggen.

De burgerlijke staat zegt ook iets over de kans om slachtoffer te worden van alcoholgerelateerd geweld. Het grootste risico lopen vrijgezellen, gevolgd door degenen die samenwonen. Op de derde plaats staan getrouwde stellen zonder kinderen die jonger zijn dan 16 jaar. Het minste risico lopen echtparen met kinderen jonger dan 16 jaar. Voorts is er een samenhang met arbeidsparticipatie. Werklozen lopen een fors grotere kans op slachtofferschap van alcoholgerelateerd geweld dan werkenden. De percentages voor geweld door onbekenden en kennissen liggen bij werklozen op respectievelijk 353 en 349 per 10.000 en bij werkenden op respectievelijk 135 en 94.

Foto: Herman Wouters, Hollandse Hoogte

Niet verwonderlijk is voorts dat regelmatig alcoholconsumptie en frequent bezoek aan uitgaansgelegenheden van invloed zijn op het slachtofferschap. Wie minstens drie tot vier dagen per week drinkt, heeft een kans van 172 per 10.000 op geweld door onbekenden en 145 per 10.000 door kennissen. Voor matiger drinkers liggen deze cijfers op respectievelijk 71 en 51 per 10.000. Merkwaardig genoeg ligt de kans op slachtofferschap van alcoholgerelateerd geweld bij mensen die (bijna) iedere dag alcohol nuttigen, onder het gemiddelde. Het kan zijn dat zij vooral thuis uit de fles 'nippen' en zichzelf dus niet in gelegenheden begeven waar de kans op geweld groot is. Want wie regelmatig een uitgaansgelegenheid bezoekt, loopt een aanzienlijk groter risico geconfronteerd te worden met alcoholgerelateerd geweld.

Meerdere daders

De nadere analyse van de *British Crime Survey* maakt duidelijk dat de meeste alcoholgerelateerde geweldsincidenten plaatsvinden tijdens het uitgaan, waarbij zich met name in de weekenden 's avonds een piek voordoet. In bijna de helft van de gevallen van geweld tussen onbekenden zijn er meerdere daders bij betrokken. Veelal (90%) betreft het mannen, maar ook vrouwen (5%) en gemengde groepen (5%) laten zich niet onbetuigd. Bij geweld tussen kennissen zijn er in 38% van de gevallen meerdere daders bij betrokken. Ook nu zijn de daders vaak mannen (80%), terwijl in 12% van de gevallen de groep daders uitsluitend uit vrouwen bestaat en in 8% een gemengde samenstelling heeft.

Dat het veelal niet gaat om te verwaarlozen incidenten, blijkt uit het feit dat

in meer dan de helft van de gevallen sprake is van een of andere vorm van verwonding. In een vijfde van de gevallen maakt de dader gebruik van een wapen, zoals een (gebroken) glas of fles. Toch komt een meerderheid van de alcoholgerelateerde geweldsincidenten niet ter kennis van de politie.

Slechts in 37% tot 39% van de gevallen wordt aangifte gedaan.

De integrale tekst van de nadere analyse van de British Crime Survey is te vinden op www.crimereduction.gov.uk/violence08.htm.

9.352 diefstallen in Mobiel Objectenregister

In het Mobiele Objectenregister zijn in de eerste zeven maanden van dit jaar 9.352 gestolen voertuigen geregistreerd. Het register, dat sinds het begin van 2002 operationeel is, is speciaal bestemd voor de registratie van diefstal van voertuigen zonder kenteken of van buitenlandse herkomst.

De Stichting Aanpak Voertuigcriminaliteit spreekt in haar *Avc-Nieuwsbrief* (september 2003) de verwachting uit dat het aantal registraties in het Mobiele Objectenregister de komende tijd nog flink zal toenemen. Nu is het nog zo dat het in veel politieregio's geen gewoonte is om de diefstal van ongekentekende of buitenlandse voertuigen en werkmaterieel te melden. In het overzicht van diefstallen in de eerste zeven maanden van 2003 ontbreken vooralsnog de fietsdiefstallen, omdat deze pas sinds medio dit jaar geregistreerd worden.

Diefstal van ongekentekende en buitenlandse voertuigen, januari t/m juli 2003

Buitenlandse voertuigen:

Aanhangers en opleggers	195
Bedrijfsvoertuigen	27
Motorfietsen	222
Personenvoertuigen	273

Ongekentekende voertuigen:

Brom- en snorfietsen	8.500
Driewielige voertuigen	24
Eigenbouw voertuigen	5
Landbouwvoertuigen	37
Werkvoertuigen en werkmaterieel	69

Bron: Stichting Aanpak Voertuigcriminaliteit

De drangvariant van de Strafrechtelijke Opvang Verslaafden (SOV), die in oktober 1996 in Rotterdam als experiment van start is gegaan, is een relatief succesvol programma. De verslaafden, die veelal geheel op vrijwillige basis het programma doorlopen, verkeren na deelname duidelijk in een betere situatie dan voorafgaand aan hun deelname. Hierdoor houden ze zich minder bezig met overlastgevende en criminele activiteiten. Dit blijkt uit een evaluatie van de drangvariant van SOV, die is uitgevoerd door het onderzoeksbureau IntraVal in opdracht van de GGD Rotterdam e.o.

Drugs & drang

door Sasja Biesma, Annemieke de Jong
en Bert Bieleman

Halverwege de jaren negentig is er sprake van een aanzienlijke drugs-overlast in Rotterdamse deelgemeenten en wijken. Deze overlast is onder meer het gevolg van het criminele gedrag van bepaalde groepen langdurig verslaafden, die door het (veelzijdig) plegen van (vermogens)delicten in hun behoefte aan drugs voorzien. Het reguliere aanbod in de verslavingszorg blijkt niet voldoende om deze groep een beter perspectief te geven en de overlast terug te dringen. Deze problematiek speelt niet alleen in Rotterdam, maar ook in andere Nederlandse gemeenten. Om die reden is de bestaande (lokale) aanpak uitgebreid met programma's die werken vanuit de dranggedachte, zoals de Stelselmatige Dader Aanpak, de Vervroegde Interventie Aanpak en de Forensische Verslavingskliniek.

Tot deze categorie programma's behoort tevens de drangvariant van de Strafrechtelijke Opvang Verslaafden (SOV-drang), die in oktober 1996 in Rotterdam als experiment is gestart. In de loop van het jaar 2000 heeft het

een zelfstandige plaats ingenomen in de Rotterdamse keten van verslavingszorg. Door een relatief lang resocialisatietraject wordt de doelgroep de mogelijkheid geboden te werken en te wonen zonder afhankelijkheid van harddrugs, waarmee tevens de door hen veroorzaakte (criminele) overlast wordt teruggedrongen.

Drang en dwang

Van oorsprong is de SOV-drang opgezet als voorloper voor de dan nog te ontwikkelen dwangvariant. In 2001 is de SOV-dwang in experimentele vorm van start gegaan in drie Nederlandse grote steden (Amsterdam, Rotterdam en Utrecht). Verder hebben zes middelgrote steden een samenwerkingsverband met de dwangvoorziening in een van deze drie steden. De dwangvariant heeft dezelfde doelstellingen en werkwijze als de SOV-drang. Bij de SOV-dwang gaat het echter om een maatregel die onder justitiële dwang wordt opgelegd, terwijl plaatsing in de drangvariant plaatsvindt op vrijwillige basis. Wel kan deelname aan de SOV-drang door justitie als schorsingsvoor-

waarde tijdens voorlopige hechtenis of bewaring worden toegepast, waardoor een stok achter de deur ontstaat voor de deelnemer in kwestie. De 'justitiële beloning' voor het goed doorlopen van de SOV-drang is het kwijtschelden van alle nog openstaande straffen.

Doelgroep

De doelgroep van de SOV-drang bestaat uit langdurig verslaafden aan harddrugs die door het plegen van reeksen delicten overlast veroorzaken. Daarbij wordt gelet op het aantal delicten dat zij hebben gepleegd (minimaal drie keer veroordeeld tot vrijheidsstraf en ten minste tien processen-verbaal in de afgelopen vijf jaar voor delicten gerelateerd aan drugsverslaving). Het gaat om mannen van 18 jaar en ouder met een legale verblijfsstatus. De zogeheten dubbele diagnose (verslaving en psychiatrische problematiek) is een contra-indicatie.

Uit de registraties van de regiopolitie Rotterdam-Rijnmond en het openbaar ministerie (arrondissement Rotterdam) blijkt dat er meer dan 1.250 kandidaten voor de SOV-drang zijn. In de loop van de jaren is de omvang van de doelgroep ongeveer gelijk gebleven, terwijl de samenstelling

De auteurs zijn werkzaam bij IntraVal, Bureau voor Onderzoek en Advies, te Groningen en Rotterdam. Sasja Biesma is sociaal-psycholoog en senior-onderzoeker. Annemieke de Jong is sociaal-psycholoog en onderzoeker. Bert Bieleman is socioloog en directeur.

Tekening Hans
Sprangers

voortdurend wijzigt. Tot 1 juli 2003 zijn 457 verslaafden ingestroomd in de SOV-drang.

Programma

Om de doelstellingen te bereiken hanteert de SOV-drang een veelomvattend programma dat is gebaseerd op vijf pijlers: werk en/of opleiding, relaties, zinvolle vrijetijdsbesteding, huisvesting en schuldhulpverlening. Het programma wordt uitgevoerd in drie fasen van elk gemiddeld zes maanden. In de eerste fase, de leerfase, wordt de nadruk gelegd op aspecten als fysiek aansterken, aanleren van dag- en nachtritme, discipline en omgaan met emoties. Deze fase vindt hoofdzakelijk plaats op het terrein van een legerkazerne in Ossendrecht en is vrijwel geheel gesloten. De tweede, half open fase vindt plaats vanuit het landgoed Nieuw-Rhodenrijs in Rotterdam-Overschie. De deelnemers krijgen dan geleidelijk aan meer vrijheden en kunnen oefenen met de (op)nieuw aangeleerde vaardigheden. De derde, open fase is gericht op de terugkeer in de maatschappij. Deelnemers wonen dan in door de SOV-drang beheerde kamers of huizen in Rotterdam, terwijl zij nog steeds onder begeleiding van de SOV-drang staan. Ook na uitstroom uit de SOV-drang bestaat de mogelijkheid terug te vallen op hulp van en soms ook tijdelijke heropname in de SOV-drang.

Evaluatie

In de evaluatie gaat het met name om de vraag in hoeverre de SOV-drang leidt tot vermindering van de drugs-

overlast door de deelnemers. Hiervoor zijn onder meer gegevens uit het Herkenningssysteem (HKS) van de politie en de penitentiaire dossiers van justitie verzameld en geanalyseerd. Daarbij is niet alleen de groep deelnemers tot 1 augustus 2002 (388) onderzocht, maar is eveneens gebruik gemaakt van een controlegroep. Deze bestaat uit een steekproef van 255 drugsverslaafden uit het eerder genoemde bestand van zo'n 1.250 kandidaten voor de SOV-drang, die tot op heden (nog) niet hebben deelgenomen aan de SOV-drang.

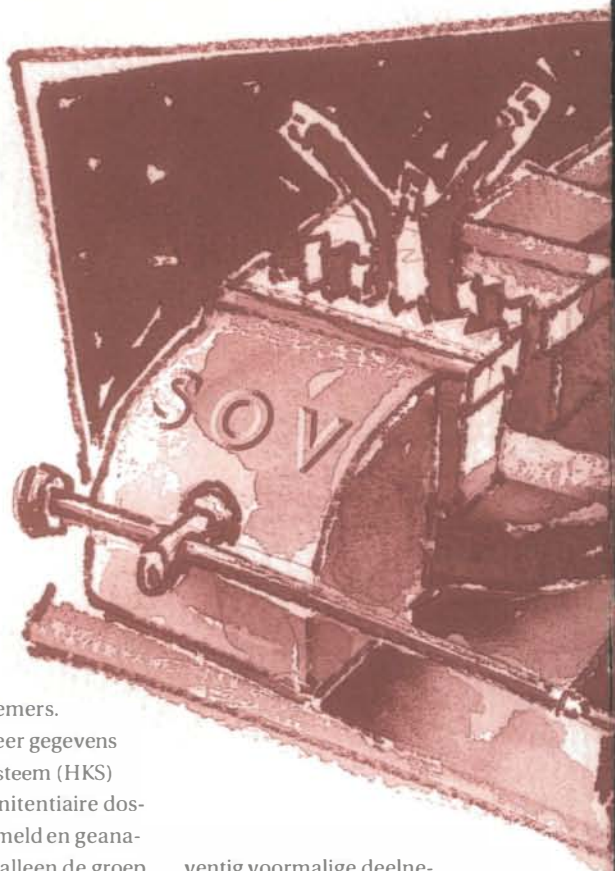
Met behulp van de gegevens in het HKS is voor zowel de deelnemers als de controlegroep het gemiddelde aantal delicten per kalenderjaar tussen 1996 en 2001 berekend. Aan de hand van de penitentiaire dossiers zijn daarnaast de exacte perioden van detentie sinds 1996 vastgesteld. De perioden van detentie zijn tevens gebruikt om het gemiddelde aantal delicten te corrigeren: tijdens detentieperioden kan men immers geen delicten plegen.

Voorts zijn voor het onderzoek uitgebreide gesprekken gevoerd met ze-

ventig voormalige deelnemers van de SOV-drang. Hiervan heeft een deel het gehele programma doorlopen ('afmakers') en een deel het programma voortijdig verlaten ('afhakers'). In de interviews is aandacht besteed aan de ervaringen met het project en de mogelijke invloed die het project heeft gehad op de leefgebieden wonen, relaties, criminaliteit, inkomen, dagbesteding en middelengebruik. Vanwege privacyreglementen is het niet mogelijk geweest personen uit de controlegroep te benaderen voor het voeren van een persoonlijk gesprek. Wat betreft het onderdeel resocialisatie is daarom geen vergelijking mogelijk tussen deelnemers en niet-deelnemers.

Criminaliteit

Uit analyse van de registraties van politie en justitie blijkt dat de deelnemers in de periode na hun deelname aan de SOV-drang significant minder delicten plegen dan de leden van de controlegroep (figuur 1). Verder is

zowel onder de afmakers als onder de afhakers na hun deelname een afname te zien in het aantal gepleegde delicten in vergelijking met de periode voorafgaand aan deelname. Deze afname is duidelijk het sterkst onder de afmakers.

Het blijkt dat de deelnemers na deelname zowel vermogens- als geweldsdelicten significant minder frequent plegen dan de controlegroep. Verder is er bij vermogensdelicten onder zowel de afmakers als de afhakers sprake van een significante daling na deelname aan de SOV-drang in vergelijking met daarvoor. Onder de afmakers is tevens het aantal geweldsdelicten sterk afgenomen, terwijl de afhakers hierin geen verandering laten zien. Ten slotte blijken de deelnemers

na deelname minder dagen gedetineerd te zijn dan de controlegroep. Bij de afmakers is deze daling het sterkst.

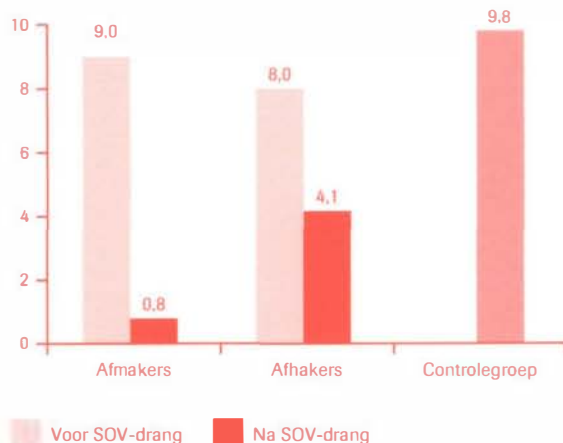
Resocialisatie

Resocialisatie is gemeten aan de hand van vijf leefgebieden, gebaseerd op de vijf pijlers van de SOV-drang. In gesprekken met voormalige deelnemers is ingegaan op de woonsituatie, de dagbesteding, het inkomen, de sociale relaties en het criminele gedrag, aangevuld met het middelengebruik. Op al deze aspecten zijn de geïnterviewden in positieve zin veranderd na hun deelname aan de SOV-drang. Dit geldt met name voor de deelnemers die het gehele programma hebben doorlopen.

Onder de geïnterviewde afmakers is na deelname sprake van een sterke

stijging van het aantal met een stabiele woonsituatie ten opzichte van de periode daarvoor. Daarnaast is zowel het aantal afmakers als het aantal afhakers met een zinvolle dagbesteding zoals werk en een hobby na deelname toegenomen, terwijl het aantal dat zich in hoofdzaak bezighoudt met criminaliteit en drugsgebruik is afgenomen. Vrijwel alle afmakers die het gehele programma hebben doorlopen, hebben een positieve ontwikkeling doorgemaakt op het gebied van inkomsten: het merendeel is vanuit een uitkeringsituatie en illegale neveninkomsten in loondienst gekomen. Dit geldt voor ongeveer een kwart van de afhakers, terwijl bij eveneens een kwart van hen sprake is van een ontwikkeling in negatieve zin. Ten slotte blijkt uit de interviews dat het aantal voormalige deelnemers dat (goede)

Figuur 1. Gemiddeld aantal delicten van de afmakers (N=45), afhakers (N=174) en controlegroep (N=223), gecorrigeerd voor deelname c.q. detentie

contacten onderhoudt met familieleden, licht is toegenomen. Daarnaast is er onder de afmakers sprake van een sterke stijging in het aantal met een serieuze, langdurige relatie.

De SOV-drang richt zich indirect op het verslavingsgedrag. Hoewel het middelengebruik na binnenkomst met behulp van methadon in korte tijd wordt afgebouwd, betreft het geen verslavingsprogramma in klassieke zin zoals bijvoorbeeld therapeutische gemeenschappen die bieden. Na uitstroom uit de SOV-drang blijkt het middelengebruik bij een ruime meerderheid van de deelnemers te zijn verminderd of te zijn gestopt. Na deelname gebruikt ruim driekwart van de afmakers in het geheel geen harddrugs meer, terwijl bijna een derde van de afhakers dit niet meer doet.

Conclusies

In totaal heeft 20% van alle deelnemers het gehele programma van de SOV-drang doorlopen, een percentage dat in vergelijking met andere programma's voor harddrugsverslaafden goed is te noemen. De deelnemers aan de SOV-drang verkeren na hun deelname duidelijk in een betere situatie dan voorafgaand aan deelname. Hierdoor houden zij zich in mindere mate bezig met overlastgevendende en criminele activiteiten. Dit geldt vooral voor degenen die het totale programma hebben afgemaakt, maar ook bij deelnemers die voortijdig zijn afgehaakt, zijn positieve ontwikkelingen te constateren.

De SOV-drang biedt een volwaardig programma waarvan de aanpak in vergaande mate persoonsgebonden is. Zij richt zich, in tegenstelling tot veel andere hulpverlenende trajecten, gelijktijdig op alle belangrijke leefge-

bieden van de deelnemers. De SOV-drang past dan ook goed in de persoonsgebonden aanpak, die de gemeente Rotterdam begin dit jaar heeft gepresenteerd. Voor een goede invulling van deze aanpak is een keten van voorzieningen nodig met als een van de onderdelen de SOV-drang.

Ten slotte blijken verslaafden met enige motivatie zonder meer baat te hebben bij de SOV-drang. Het voortbestaan van de SOV-drang lijkt dan ook gerechtvaardigd te zijn. Het biedt een oplossing voor een categorie (langdurig) verslaafden aan harddrugs die tot aan hun deelname de nodige overlast veroorzaken. Een redelijk

aantal heeft voldoende aan de met het programma gepaard gaande drang om het gedragspatroon in positieve zin te veranderen. Voor hen die hiermee toch niet geholpen zijn, kan de SOV-dwang wellicht uitkomst bieden. Eventueel kan de dwangvariant als stok achter de deur worden gebruikt voor de deelnemers aan de drangvariant.

De resultaten van de evaluatie zijn gepubliceerd in het rapport 'Opgevangen onder drang. Evaluatie SOV-drang in Rotterdam'. Voor meer informatie: Intraval, Postbus 1781, 9701 BT Groningen, telefoon 050 -313 4052, e-mail info@intraval.nl.

Scooterstraatracen: een probleem in spe

In het hele land organiseren jongeren regelmatig scooterstraatracen. Via internet en sms worden geschikte racelocaties doorgegeven en wordt informatie uitgewisseld over controleacties van de politie, uitleg over boetes, ervaringen met het optreden van de politie en foto's van scooters en races.

Vooralsnog leveren de scooterraces weinig problemen op, maar er zijn signalen dat dit kan veranderen. Dat meldt althans René van der Goor in het *Algemeen Politieblad* (nummer 17, 2003). De races zijn immers strafbaar, zorgen voor overlast en verstoring van de openbare orde en hebben in het nabije verleden al een aantal slachtoffers geëist. De beproefde aanpak bij autostraatracen werkt in dit geval niet. Het is bijvoorbeeld niet effectief de

kentekens van de scooters te noteren, omdat een centrale kentekenregistratie naar verwachting pas in 2005 gerealiseerd zal zijn. Tot die tijd zijn scooters alleen voorzien van een verzekeringsplaatje, dat gekoppeld is aan de scooter en niet aan de eigenaar. Ook het zo mogelijk staande houden van de wendbare snelheidsduivels biedt weinig soelaas. Aantonen dat iemand deelneemt aan een race is lastig en inbeslagname van rijbewijs of scooter stuit op juridische en praktische bezwaren. Vandaar dat Van der Goor, werkzaam bij het bureau Eysink Smeets & Etman, pleit voor een uitgekende mix van repressieve en preventieve middelen, zoals het van tijd tot tijd organiseren van legale races onder toezicht van de politie.

Alle remmen los

door Ivoline van Erpecum

Agressief rijgedrag neemt hand over hand toe. Inmiddels speelt 17,8% van gevallen van zinloos geweld zich af in het verkeer. Bovenaan de top-10 van ergernissen prijkt het bumperkleven, maar ook rechts inhalen, snijden en zonder richting aangeven van baan verwisselen scoren hoog. Er zijn diverse verklaringen voor agressief rijgedrag. Vaak wordt een onderscheid gemaakt tussen interne en externe oorzaken (zie ook SEC nummer 2, 2003). Interne oorzaken hebben te maken met het karakter en de gemoedsgesteldheid van de bestuurder. De een is nu eenmaal agressiever van aard dan de ander. De gemoedsgesteldheid is afhankelijk van omstandigheden als stress, vermoeidheid, onvrede en haast. Externe oorzaken betreffen het rijgedrag van mede-weggebruikers (zoals te langzaam rijden, zonder reden links rijden op de snelweg), specifieke omstandigheden op de weg (files, drukte, onduidelijke verkeerssituaties) en voertuigenmerken (anonimiteit tijdens autorijden).

Om het tij te keren wordt wel eens de mogelijkheid geopend om een landelijk meldpunt in te stellen, waar burgers melding kunnen maken van agressief rijgedrag. In Limburg is daar al, met succes, enige ervaring mee opgedaan. Een meldpunt valt echter niet bij iedereen in de smaak. Zeker wanneer dit gekoppeld wordt aan een straf, zoals het voor bepaalde tijd intrekken van het rijbewijs, worden problemen gevreesd met de bewijslast. Burgers hebben geen opsporingsbevoegdheid en evenmin valt te

Foto: Peter Hillz, Hollandse Hoogte

Foto: Laif, Hollandse Hoogte

bewijzen dat de bestuurder van de auto dezelfde is als de eigenaar van de wagen. Voor hetzelfde geld wordt zoonlief die in de wagen van pa rijdt, steeds aangemeld. Voor de rechter zou de maatregel dan ook geen stand houden. Ook de praktische haalbaarheid wordt in twijfel getrokken. In het drukke verkeer dat Nederland eigen is, hebben bestuurders wel wat anders te doen dan met pen en papier in de aanslag het kenteken van agressieve weggebruikers te noteren. Nog afgezien van het feit dat dit tot onveilige verkeerssituaties kan leiden.

Voorstanders daarentegen wijzen op de mooie resultaten in Limburg. Vooral in combinatie met geregistreerde overtredingen moet een dergelijke maatregel uitvoerbaar zijn. Of de echte 'horken' zich tot veiliger rijgedrag bekeren, wordt hier en daar wel betwijfeld. De pakkans zou toch nog te gering zijn, omdat velen niet de moeite zullen nemen om agressief weggebruik te melden, en bij sommigen "gaan tijdens het autorijden nu eenmaal standaard de remmen los".

SECURITY Check

In SECURITY Check peilt SEC de mening van zijn lezers over actuele onderwerpen. Mail uw oordeel naar i.l.van.erpecum@minjus.nl of fax naar 070 - 370 72 50. In het volgende nummer van SEC – een special over privacy – wordt het resultaat van de peiling bekendgemaakt.

In de jaren zeventig van de vorige eeuw was de privacy van de burger

een welhaast heilig goed. Tornen aan de privacy, bijvoorbeeld door een algemene identificatieplicht in te voeren, stuitte op heftig maatschappelijk verzet. In het huidige tijdsgewricht is privacy geen halszaak meer. Biedt de huidige wetgeving voldoende mogelijkheden tot gegevensuitwisseling, of moeten we van het gunstige tijdgebruik maken om de bevoegdheden her en der uit te breiden?

Met de opmars van digitale producten en elektronische dienstverlening en de verwachte toename van e-shopping, neemt ook het risico van oneigenlijk en/of onrechtmatig gebruik toe. Zowel in het publieke als in het privé-domein houden internetrechercheurs en digitale rechercheurs zich bezig met het opsporen van criminaliteit op internet, het onderzoeken van in beslag genomen computers en bestuderen van netwerken en gsm-telefonie. Hoewel zij daarbij inbreuk kunnen maken op de privacy van de burger, worden er vreemd genoeg geen wettelijke eisen gesteld aan hun opleiding en screening.

Digitaal rechercheren

door Ronald Eygendaal

Onze samenleving ontwikkelt zich steeds meer in de richting van een digitale samenleving. Dankzij de opkomst van digitale producten en elektronische dienstverlening zal e-shopping naar verwachting tot een vast onderdeel van ons dagelijks leven gaan behoren. Een van de gevolgen is dat wij terecht komen in het krachtenveld van de 'digitale economie'. De digitale samenleving kenmerkt zich verder door een enorm aanbod van informatie- en communicatietechnologie, die laagdrempelig toegankelijk is. Zoals in elke samenleving zijn er ook in de digitale samenleving personen die hiervan oneigenlijk en/of onrechtmatig gebruik maken. Hierbij kan gedacht worden aan computerfraude en andere vormen van computercriminaliteit, maar ook aan zaken als digitale staking, het verspreiden van kinderpornografie via internet en de schending van auteursrechten.

Het opsporen van dit type criminaliteit heet digitaal rechercheren. Internetrechercheurs en digitale rechercheurs zijn zowel in het publieke als in het private domein actief. Ze speuren naar (sporen van) criminaliteit op het internet, onderzoeken in beslag genomen computers en bestuderen

netwerken en gsm-telefonie. In het private domein zijn deze rechercheurs in verschillende branches actief. Zo zijn bij de Internet Services Providers *abuse officers* in dienst, die ervoor zorgen dat internet zoveel mogelijk verschoond blijft van spam, junkmail, virussen en andere ongewenste verschijnselen. Om een optimale service te kunnen bieden aan de klanten van de Internet Service Provider moeten de *abuse officers* veelal digitaal rechercheren en surveilleren.

Ook in de bancaire wereld zijn digitale rechercheurs actief. Bijna overal op internet kan men tegenwoordig betalen met een creditcard, wat met name in de bancaire wereld extra frauderisico's met zich meebrengt. De digitale rechercheurs houden zich onder meer bezig met onderzoek en bestrijding van creditcardfraude. Tijdens dit digitale rechercheren wordt er inbreuk gemaakt op de privacy van zowel de gedupeerde klant als van de dader. Vreemd genoeg is hierover wettelijk niets geregeld.

Wetgeving

In Nederland kennen we de Wet Particuliere Beveiligingsorganisaties en Recherchebureaus. Deze wet regelt

de taken en bevoegdheden van de particuliere beveiligingsbranche en recherchebureaus. Ook worden eisen gesteld aan de opleiding, betrouwbaarheid van het personeel (screening), uniformering en legitimering. De wet beschouwt een recherchebureau als "een natuurlijke persoon of rechtspersoon die in de uitoefening van een beroep of bedrijf met winst oogmerk recherchewerkzaamheden verricht, voor zover die werkzaamheden worden verricht op verzoek van een derde, in verband met een eigen belang van deze derde en betrekking hebben op een of meer bepaalde natuurlijke personen". Onder recherchewerkzaamheden wordt verstaan "het vergaren en analyseren van gegevens".

De wet schrijft niets over digitale rechercheurs, terwijl deze zich expliciet bezighouden met "het vergaren en analyseren van gegevens". Ook kunnen zij vergaand inbreuk kan maken op de privacy van de onderzochte persoon. Denk bijvoorbeeld aan databases met persoonsgegevens of medische gegevens waarin digitaal onderzoek wordt gedaan. Het weglekken van deze gegevens naar criminele organisaties is vrij eenvoudig. Of denk aan beursgevoelige informatie. Er is niemand die informatiebeveiliging en digitaal onderzoek in deze branches reguleert en controleert.

De auteur is consultant Security bij Aranea Consult en is voorzitter van de vakgroep ICT-beveiliging van de Vereniging Beveiligingsmanagers Nederland.

Tekening: Hans Sprangers

Het is verbazingwekkend dat voor hocaportiers een verplichte opleiding en screening vereist is, terwijl dat voor digitale rechercheurs niet nodig is. Vanuit een maatschappelijk oogpunt is dat niet te verdedigen. Niet alleen het feit dat er bij digitale onderzoeken inbreuken op de persoonlijke levenssfeer kunnen worden gemaakt, speelt een rol. Bedacht moet ook worden dat sinds de massaontslagen en herstructurering in de IT-sector, informatiebeveiliging een nieuwe markt vormt. Mensen worden in minder dan drie dagen opgeleid tot informatiebeveiligers of digitale rechercheurs. Hierdoor kunnen kwaadwillende zich op dit ogenblik vrij gemakkelijk in de IT-sector begeven en zodoende gevoelige informatie vergaren.

Opleidingsaanbod

In de particuliere recherchebranche zien we dat een groeiend aantal recherchebureaus diensten aanbiedt

zoals onderzoek en preventie van digitale risico's, onderzoek in de geautomatiseerde omgeving en onderzoek naar digitale fraude, misbruik en criminaliteit. Een aantal van deze bureaus is in het bezit van een POB-nummer en is tevens lid van de Vereniging van Particuliere Beveiligingsorganisaties (VPB). Jammer genoeg blijft de VPB steken in de traditionele visies op beveiliging en recherche. Enige beweging in de richting van informatiebeveiliging en/of digitaal redden is niet waarneembaar. En dat terwijl een verdere professionalisering van de beveiligingsbranche gebaat is bij aandacht voor informatiebeveiliging en digitaal redden.

Intussen zit de beveiligingsbranche niet stil. Ze is bezig met het samenbrengen van alle relevante beveiligingsopleidingen binnen de door de Wet Educatie Beroepsonderwijs voorgeschreven kwalificatiestructuur. De

Vereniging Beveiligingsmanagers Nederland (VBN) is verzocht een inventarisatie te maken van alle bestaande en wenselijke opleidingen op het gebied van informatiebeveiliging en digitaal redden. De achterban van de VBN heeft al aangegeven dat er behoefte is aan een uitbreiding van het aanbod van deze opleidingen. Bij de VBN-achterban zijn zo'n 220 personen dagelijks bezig met digitaal redden. Deze personen zijn veelal werkzaam op mbo-niveau en worden in de huidige situatie opgeleid buiten de voorgeschreven kwalificatiestructuur. Het ontbreken van informatiebeveiliging en digitaal redden binnen de kwalificatiestructuur staat een verder professionalisering van de beveiligingsbranche in de weg.

Foto: Piet den Blanken, Hollandse Hoogte

Buitenlandse bladen

Oplichters in huis

Een 'meteropnemer' die de meterstand van het gas komt opnemen, weldra gevolgd door twee 'agenten' die de bewoner verwittigen dat het om een valse meteropnemer gaat en bezorgd informeren of er iets van waarde gestolen is en of de bewoner dat meteen wil controleren. Het is een van de voorbeelden waarbij dieven misbruik maken van het vertrouwen dat burgers stellen in bepaalde openbare functies. Vooral bejaarden zijn hiervan het slachtoffer. Immers, ze zijn kwetsbaar, veelal alleenstaand en vrouw, bewaren hun geld het liefst onder het 'matras' en zijn vaak te goed van vertrouwen. Hoewel iedere Belgische bejaarde het slachtoffer kan worden, komt het misdrijf relatief het meest voor in Brussel. Volgens het tijdschrift *Pol* (nummer 9, 2003) van de Belgische federale politie doet slechts een op de acht personen aangifte. Veel slachtoffers zijn bang hun onafhankelijkheid te verliezen en door hun kinderen in een rusthuis ondergebracht te worden. Anderen schamen zich voor hetgeen hen overkomen is. En soms merken ze pas na verloop van tijd dat ze beduveld zijn. De dieven zijn vaak minderjarigen. De kans dat ze opgepakt worden, is klein. Veelal kunnen de slachtoffers geen betrouwbaar signalement van de dader geven. In het magazine worden diverse preventietips gegeven om echte agenten te onderscheiden van nepagenten. Zo moet elke diender zich legitimeren en zal hij nooit vragen waar de waardevolle spullen in huis verstopt zijn. Een veiligheidsketting op de deur, het telefoonnummer van de lokale politie onder handbereik en naambordjes bij de deur die geen uitsluitel geven over de sekse van de bewoner, zijn probate middelen om deze vorm van diefstal te voorkomen.

Misdaad in Kaapstad

Het toerisme vormt met acht miljard dollar per jaar een belangrijke inkomstenbron voor de

Zuid-Afrikaanse economie. De regering getroost zich veel moeite en kosten om de toerismeindustrie te stimuleren. Dus alles wat het toerisme afschrikt, is zeer onwelkom. In dat opzicht doen zaken als aids en de forse (gewelds)criminaliteit het land geen goed. Op het gebied van de criminaliteit heeft Zuid-Afrika de afgelopen jaren een zeer negatief imago opgebouwd. Zo heeft het met 59 slachtoffers per 100.000 een van de hoogste moordcijfers ter wereld. Datzelfde kan gezegd worden van het aantal berovingen en diefstallen met geweld, waarvan 208 burgers per 100.000 jaarlijks het slachtoffer worden. Langzaam maar zeker begint het toerisme hieronder te lijden; in 2001 daalde het aantal buitenlandse toeristen voor het eerst sinds 1986 met 3,7%. Tot op een zekere hoogte is er in een land als Zuid-Afrika, waar de verschillen tussen rijk en arm zo groot zijn, sprake van een wisselwerking tussen het aantal toeristen en het niveau van criminaliteit. *Have nots* worden immers aangetrokken door de rijkdom die vakantiegangers etaleren. Naast deze objectieve misdaadcijfers zal ook de perceptie van onveiligheid een rol spelen bij de overweging om Zuid-Afrika als vakantiebestemming links te laten liggen. Of deze perceptie bij een bezoek aan het land standhoudt, is in de zomer van 2001 onderwerp geweest van nadere studie. In Kaapstad, de trekpleister voor 52% van alle buitenlandse toeristen, zijn 438 toeristen geïnkquêteerd over hun angst om in de stad slachtoffer te worden van criminaliteit. Dat blijkt mee te vallen, aldus het verslag van dit onderzoek in *Crime prevention and community safety* (nummer 1, 2003). Over het algemeen voelen de toeristen zich veilig. Alleen 's avonds en in het openbaar vervoer bekruipen hen een onveilig gevoel.

Vrouwelijke zedendelinquenten

Er is veel onderzoek gedaan naar zedendelinquenten, maar bijna altijd richten deze studies

zich op mannelijke daders. Wellicht komt dit doordat er relatief weinig vrouwelijke zedendelinquenten zijn. Naar schatting is 1% tot 2% van alle zedendelinquenten een vrouw. In *Criminal justice review* (nummer 2, 2002) wordt verslag gedaan van een onderzoek onder veertig vrouwelijke zedendelinquenten in de Amerikaanse staat Arkansas. Vergelijking van dit veertigtal met hun mannelijke evenknieën wijst uit dat er maar weinig verschillen zijn tussen mannen en vrouwen. Voor beide groepen geldt dat ze zich bezondigd hebben aan verkrachting of seksueel misbruik, meestal *first offenders* zijn en ook voor het overige onder veertig vrouwelijke zedendelinquenten in de Amerikaanse staat Arkansas. Vergelijking van dit veertigtal met hun mannelijke evenknieën wijst uit dat er maar weinig verschillen zijn tussen mannen en vrouwen. Voor beide groepen geldt dat ze zich bezondigd hebben aan verkrachting of seksueel misbruik, meestal *first offenders* zijn en ook voor het overige onder veertig vrouwelijke zedendelinquenten in de Amerikaanse staat Arkansas. Vergelijking van dit veertigtal met hun mannelijke evenknieën wijst uit dat er maar weinig verschillen zijn tussen mannen en vrouwen. Voor beide groepen geldt dat ze zich bezondigd hebben aan verkrachting of seksueel misbruik, meestal *first offenders* zijn en ook voor het overige onder veertig vrouwelijke zedendelinquenten in de Amerikaanse staat Arkansas. Vergelijking van dit veertigtal met hun mannelijke evenknieën wijst uit dat er maar weinig verschillen zijn tussen mannen en vrouwen. Voor beide groepen geldt dat ze zich bezondigd hebben aan verkrachting of seksueel misbruik, meestal *first offenders* zijn en ook voor het overige onder veertig vrouwelijke zedendelinquenten in de Amerikaanse staat Arkansas.

Voorspellers van crimineel gedrag

Bijna de helft van de veelplegers vertoont op 12-jarige leeftijd al ernstig crimineel gedrag en bijna tweederde heeft in de vijf jaren daarvoor gedragsproblemen. Toch heeft minder dan de helft van de veelplegers in de jeugd hulp gekregen van professionele hulpverleners of de school. Een gemiste kans voor vroegtijdige interventie, aldus de conclusie van een artikel in *Criminal behaviour and mental health* (nummer 1, 2002). Blijkbaar worden de mogelijkheden om de ontwikkeling van ernstig crimineel gedrag te voorkomen sterk onderschat.

Zwerfvuil in Singapore

De properheid van Singapore is vermaard. Wie achteloos een vodge papier op straat laat vallen, loopt het risico een forse boete te krijgen. Of erger nog: in het openbaar tewerkgesteld te worden als schoonmaker. Sinds 1992 kent het stadsstaatje een wet die vervuilers kan ver-

Lezersservice

WODC: voor sociaal-wetenschappelijke publicaties en statistische informatie op Justitiegebied kunt u terecht bij de informatiedesk van het WODC, e-mail wodc-informatiedesk@minjus.nl.

Internet: informatie over criminaliteitspreventie is te vinden op de website www.minjust-dpjs.nl; informatie over onderzoek van het WODC staat op de website www.wodc.nl.

plichten gedurende een aantal uren de publieke ruimte te ontdoen van zwerfvuil. De straf zou een tweeledig doel dienen. Ten eerste herstelt de overtreder de schade die hij zelf (mede) heeft aangericht. Ten tweede zou de straf het schaamtegevoel van de overtreder aanwakkeren en, net als bij het concept van *reintegrative shaming* van Braithwaite, de reïntegratie in de samenleving bevorderen. Dat laatste wordt bestreden in een artikel in *Crime prevention and community safety* (nummer 1, 2003). Van schaamte is wel sprake, maar de samenleving stelt zich niet open om de zondaar in haar armen te sluiten. Van de effectiviteit van de straf valt ook het nodige af te dingen. Twee jaar na invoering van de straf was het nog zo dat geen enkele veroordeelde recidiveerde, het aantal overtreeders fors daalde en de publieke ruimte aan properheid gewonnen had. Maar vier jaar na dato is het aantal overtreeders alweer verdubbeld ten opzichte van 1992.

Carjacking en homejacking

Het aantal gevallen van carjacking – diefstal van auto's op de openbare weg met gebruik van of dreiging met geweld – is vorig jaar in België met 46% gedaald. Deden zich in 2001

nog 1.988 gevallen van carjacking voor, in 2002 bedroeg dit aantal 1.079. Ook homejacking – diefstal van autosleutels in de woning met gebruik van of dreiging van geweld – daalde met 35% van 211 naar 138. Het meest bescheiden was de daling van garagediefstal – diefstal van autosleutels uit de woning zonder (dreiging met) geweld – met 10% van 2.877 naar 2.596. Volgens het Belgische politiemagazine *Pol* (nummer 9, 2003) is de afname niet alleen te danken aan verbeterde opsporingsmethoden, maar ook aan de preventieve inspanningen van de politie. Zo is er een brochure uitgebracht waarin autobezitters kunnen lezen hoe ze de diefstal van hun voertuig kunnen voorkomen. Overigens is de dalende trend geen reden voor de politiediensten om tevreden achterover te leunen. Car- en homejacking zijn immers zeer aangrijpende delicten voor de slachtoffers. Komende tijd zijn de Belgische inspanningen onder meer gericht op delictanalyse, het bestrijden van heling en verzekeringsfraude en een betere opvang van de slachtoffers. Sinds maart 2003 worden car- en homejacking bovendien samen met Europol op Europees niveau bestreden.

Recente publicaties

- B.M.W.A. Beke en M. Bottenberg. *De vele gezichten van huiselijk geweld. Aard, omvang en achtergronden* Utrecht, SWP, 2003.
- F. Boerman, W. van Tilburg en L. Prins. *Landelijke criminaliteitskaart 2002. Aangiften verdachtenanalyse op basis van HKS-gegevens*. Zoetermeer, KLPD, Dienst Nationale en Recherche Informatie, Onderzoek en Analyse, 2003.
- S. Bogaerts, A.C. Spapens en M.Y. Bruinsma. *De bal of de man? Profielen van verdachten van voetbalgerelateerde geweldscriminaliteit* Tilburg, NA, 2003.
- M. Gerris. *Criminaliteit onder Antilliaanse jongeren: 'Criem de passage'? Preventiebeleid ten aanzien van allochtone jongeren in Nederland*. Maastricht, Universiteit Maastricht, Wetenschapswinkel, 2002.
- M. Malsch (red.). *De burger in de rechtspraak. Ervaringen en percepties van niet-professionele procesdeelnemers*. Den Haag, Elsevier Juridisch, 2002.
- Ministerie van Justitie, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Ministerie van Economische Zaken. *Dynamisch cameratoezicht. Een verkenning naar draadloze overdracht van camerabeelden*. Den Haag, Senter, 2002.
- P. Ph. Nelissen. *Binnen beginnen & Buiten blijven met het Schakelproject. Een onder-*

zoek naar de effectiviteit van een resocialisatieprogramma van P.I. De Geerhorst in Sittard

Maastricht, Nelissen Onderzoek en Advies, 2003.

- K. Schuyt en G. van den Brink (red.). *Publiek geweld*. Amsterdam, Amsterdam University Press, 2003.
- A. Weitenberg, E. Jansen, I. van Leiden, J. Kerstholt en H. Ferwerda. *Cameratoezicht. De menselijke factor*. Zeist, Apeldoorn, TNO Human Factors, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, 2003.
- H. C. Wiersinga. *Nuance in benadering. Culturele factoren in het strafproces*. Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2002.
- J. A. van Wilsem. *Crime and context. The impact of individual, neighbourhood, city and country characteristics on victimization. Criminaliteit en context. De invloed van individuele, buurt-, gemeente-, en landkenmerken op slachtofferschap*. Nijmegen, Katholieke Universiteit Nijmegen, 2003.
- A. Wolzak en M. Ploegmakers. *Adviezen en meldingen over kindermishandeling in 2001. Registratiegegevens van de Advies- en Meldpunten Kindermishandeling*. Utrecht, NIZW, Expertisecentrum Kindermishandeling, 2002.

Colofon

SEC is een uitgave van de directie Jeugd en Criminaliteitspreventie (J&C) van het ministerie van Justitie, in samenwerking met het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC). Het blad wordt gratis verspreid onder diegenen die werkzaamheden verrichten op het terrein van de criminaliteitspreventie. Opname van een artikel in het tijdschrift betekent niet dat de inhoud ervan het standpunt van de minister van Justitie weergeeft.

Redactieraad

R. van Bennekom (VNG), G. Bésanger (Jeugd-reclassering), V. Jammers (directie J&C, voorzitter), C. Vermeulen (gemeente Venray), A.H. Westerman (Verbond van Verzekeraars), E. Wiersma (Halt Nederland).

Kernredactie

B. de Bruin (politieregio Hollands Midden), A. Daalder (WODC), G.J. Terlouw (directie J&C), E. Weijnsfeld (Halt Nederland).

Eindredactie

I.L. van Erpecum (directie J&C).

Redactieadres

Ministerie van Justitie, Redactie SEC (kamer H 1501), Postbus 20301, 2500 EH Den Haag. Telefoon 070 - 370 65 42. Fax 070 - 370 72 50. E-mail i.l.van.erpecum@minjus.nl.

Abonnementenadministratie

Abonnementen zijn gratis. De aanvraag voor abonnementen, alsmede het doorgeven van wijzigingen in de adressering kunnen (bij voorkeur schriftelijk) worden ingediend bij de redactie.

Vormgeving

Tappan Communicatie

Druk

GVO grafisch bedrijf bv

Sluitingsdatum kopij

Kopij voor SEC 18-1 (februari 2004) dient uiterlijk 30 januari 2004 in het bezit van de redactie te zijn. Kopij graag op diskette in Word of WordPerfect 5.1 (DOS). Ongevraagde kopij kan plaatsing worden geweigerd.

Aan dit nummer werkten mee:

B. Bieleman, S. Biesma, R. Eygendaal, S. Flight, M. Harbers, A. de Jong, J. Pauwels.

Artikelen, bijdragen en/of reacties kunnen in overleg met de redactie worden geplaatst. Tegen overname van artikelen in Nederlandse media uit dit tijdschrift (mits met duidelijke vermelding van bron en auteur) bestaat geen bezwaar. Bij overname wordt toezending van een bewijsnummer op prijs gesteld.

ISSN 0920-5128

Bundeling van krachten

Alweer enige tijd geleden werd in de nota *Criminaliteitsbeheersing. Investeren in een zichtbare overheid* (juni 2001) een Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) aangekondigd. De reden voor een dergelijk centrum is dat er meer dan in het verleden geïnvesteerd moet worden in een structurele inbedding van succesvolle preventieprojecten. Er is veel informatie beschikbaar over de preventie van criminaliteit. In de praktijk wordt er echter nog veel te weinig mee gedaan. Het centrum moet zich juist daarop richten: ervoor zorgen dat de mogelijkheden voor preventie veel intensiever worden benut. Dit betekent dat het centrum de nodige kennis in huis moet hebben, maar ook dat het centrum contact zoekt met degenen die criminaliteitspreventie moeten uitvoeren en hen daarbij ondersteunen.

Er zijn veel spelers en belanghebbenden die zich bezighouden met criminaliteitspreventie en veiligheid. De ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken en Veiligheid zou je leidend kunnen noemen in dit veld, maar zij kunnen niet het gehele terrein bestrijken. Daarnaast spelen ook andere organisaties, zoals de VNG, het bedrijfsleven, het maatschappelijk middenveld en niet te vergeten de burger zelf

een rol op het terrein van preventie en veiligheid. Sterker nog, het échte werk moet door hen gedaan worden, in de wijk, thuis, op school, in het bedrijf, al dan niet gestimuleerd – en zo nodig gefinancierd – door koepelorganisaties en de overheid.

De kracht van het CCV ligt, denk ik, vooral in het ontsluiten van *best practices* en het faciliteren van organisaties die preventieve activiteiten willen ontplooiën. Veel *best practices* bestaan al in binnen- en buitenland, maar komen tot nu toe niet ter bestemde plaatse. Daarnaast moeten nieuwe *best practices*, bijvoorbeeld door het CCV, ontwikkeld en uitgevent worden. Een van de kenmerken van een *best practice* is dat ze op basis van evaluatie bijdraagt aan de voorkoming of reductie van criminaliteit. Daar schort het bij veel projecten aan.

Een andere taak die het centrum zou moeten hebben, is de uitvoering van preventie en veiligheidsbeleid dat ontwikkeld wordt door onder meer de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken. Ook is het denkbaar dat andere ministeries, zoals bijvoorbeeld Onderwijs, de (coördinatie van de) uitvoering van hun preventieve instrumenten aan het centrum overdragen. Dat zou op termijn denk ik een goede zaak zijn uit het oogpunt van bundeling van krachten. Ook andere taken kunnen bij het centrum ondergebracht worden. Denk aan de stimulering van de totstandkoming van lokale netwerken (bijvoorbeeld tegen huiselijk geweld), de ondersteuning bij het realiseren van lokale veiligheidsplannen en van (particuliere) initiatieven tegen geweld, bijvoorbeeld in het semi-publieke domein.

Aangezien er veel belangen spelen en tal van organisaties van divers pluimage bij de realisering van het centrum betrokken zijn en er bovendien veel taken aan het CCV worden toegedacht, zal het geen eenvoudige klus zijn het centrum binnen een redelijke termijn zijn deuren daadwerkelijk te laten openen. Degenen die ermee aan de slag zijn en gaan, veel succes toegewenst. Preventieland houdt de adem in, maar niet te lang graag.

